

Allego cony. Hic cony. Besseler
1632

IOANNIS
LODOVICI VIVIS
VALENTINI
DE SUBVENTIONE PAUPERVM,
LIBRI II.

Prior, De subuentione priuata, quid
vnumquemq; facere oporteat.

Alter, De subuentione publica, quid
ciuitatem deceat.

Additæ sunt Annotatiunculae in calce libri, ad explicandos
aliquot difficiliore locos. Habes etiam Indicem in fine.

L V G D V N I,
Ex officina Melchioris & Gasparis Trechsfel Fratrum,
ANNO M. D. XXXII.

PIO LECTORI.

QVum plerique huius aureæ tēpestatis Typographi, suos oēs conatus, suā omnem operā, bonā denique suæ pecuniæ partem insumant, quo philomusorū, simul & Christianæ reipublicæ utilitati cōsulant: impie porro me facturum arbitratus sum: si, quum n̄ multū sane profuerint: ego vnus superessem, qui talentum mihi a deo creditū, in terram defodissem. Itaque in argumentum feruētissimi in Christianam plebē amoris, en amice Lector, damus excusa typis nostris Lodouici viuis opera, viri sane cum Romano lepore ornatissimi, tum sincere in Christum pietatis diligentissimi cultoris, vt eiusdem opera indicant: daturi autem plura, si operam nostram tibi gratam fuisse perceperimus. Hæc sunt enim nostrorum characterum rudimenta & progymnasmata. Sane omnē mouere lapidem nobis cōsiliū est, quo tuam commoditatem utcunq; promoveamus. Tu igitur Christiane Lector, hoc vere aureum, pariter & nobile opus Lodouici viuis eme, lege, & fruiere.

IOANNES LODOVICVS VIVES CONSV-

libus, & Senatui Brugenfi

SALVTEM.

PEregrini & aduenæ officium esse, tradit Cícero, in aliena república nō esse curiosum. Ita est. Nā in res alienas curiositas ubiq; est odiosa. cura & amica admonitio nō improbat. Quanq; neq; nature lex alienū ab hoīe qcq; sinīt esse, qd' sit hoīm; & Christi grā velut tenacissimū glutinū hoīes oēs iter se copulauit. Et vt sit alienū aliqd, ego vero sic in ciuitatē hāc afficior, vt in Valentia meā, nec aliter hāc nomino q̃ patriā; cuius iā quatuordecim annis sū incola, etsi nō cōtinēter, semp tamē huc sum solitus redire tanq; ad domū. Placuit rō administrationis vestræ, educatio ac ciuilitas ppli huius, & incredibilis in eo ges ac iustitia per gētes celebrata. Itaq; & vxorē hic duxi. nec secus huic ciuitati cōsultū veli, q̃ ei, in qua, qd' vitę reliquū Christi benignitas fecerit, traducere statuerim: meq; p ciue eius duco, atq; in ciues eo sum aīo, quo in fratres. Et multorū ex illis indigētia ad scribendū me impulerūt, quēadmodū posse eis subueniri censeā. Quod etiā vt facerē, iā pridē in

A 2 Anglia

CONSVLIBVS ET SENATVI BRV. S.
Anglia rogatus erā a dño Pratenſi, præfecto
veſtro, q̄ de publico ciuitatis huius bono, p̄
inde ac debet, multū & ſæpe cogitat. Vobis
hoc opus inſcribit̃; tū q̄ ad benefaciēdum, &
ſubleuādos mīſeros vehementer eſtis p̄penſi
(quod declarat tanta inopū multitudo, quæ
huc vndiq̄ affluit, tãq̄ ad paratū egenis ſub-
ſidiū) tū etiā q̄ quū ea ſit origo ciuitatū oīm,
vt eſſet in vnaquaq̄ earum locus, in quo dan-
dis, atq̄ accipiēdis bñficijs, & mutua ſubuen-
tione coaleſceret Charitas, & firmareſ ſocie-
tas hoīm; adminiſtratorū ciuitatis illud debet
eſſe munus, curare & adniti, vt alijs alijs auxi-
lio ſint, nemo prematur, nemo graueſ dāno p̄
iniuriā accepto; & imbecilliori adſit poten-
tior; vt cōcordia cœtus & congregationis ci-
uiū charitate augeſcat indies, ac ſempiterna
pſeueret. Et quēadmodū patriſimiliæ turpe
eſt in opulēta ſua domo ſinere aliquē eſurire;
aut nuditate, vel pāniſcœdari; ſic nō cōuenit,
vt in vrbe haud p̄ſus inope, magiſtratus fe-
rant ciues vllos fame & mīſeria vrgeri. Ne
pigeat hæc legere, aut ſi nō libet, certe rē ipſā
accuratiſſime expēdere; q̄ tã ſolliciti cogno-
ſcit̃is de lite hoīs priuati, in qua ſint mille flo-
reni controuerſi. Opto vobis veſtræq̄ ciuita-
ti pſpera oīa & felicia. Bru. vj. Ianua. 1526.

IOANNIS LODO
VICI VIVIS, DE
subuentione pauperū;
Siue de humanis
necessitatibus

LIBER I.

ORIGO HVMANAE NECESSI-
TATIS AC MISERIAE.

PArens ille rerum omnium deus, in cō-
dendo ac instruēdo hoīe, mirifica est
usus indulgētia, vt nihil vel prestabi-
lius sub cōlis esset; vel maius: subdito ei
dum hic viueret, sub lunari orbe, sano &
valēti corpore, saluberrimis alimētis, &
vbique obuijs, mēte acutissima, aīo probissi-
mo factus atq; appositus ad cōmunionē
vitæ. vt qm̄ ad reparationē cōlestis illius
ruinæ creabat̄, iam tū in hoc mortali cor-
pore inciperet diuinā illā societātē medi-
tari. Sed ipse superbīa instigatus, altiora
cōditione sua querens, nō contentus ex-
cellētissima humanitate, diuinitatē affe-
ctauit: impulsus illius pmissis, q ipse sua
bona simili viā pdidisset: Eritis sicut dij Gene. 3.
A 3 scientes,

LIB. I. DE SVBVENTIONE

sciētes bonū & malum. Hoc est absolute
superbiæ, cōtēdere ad numinis fastigiū:
supra quod iam nihil est, tantūq; abfuit,
vt quod cōcupierat assequere, vt etiā ex
eo quod acceperat, largiter amitteret: de
quo scriptū est in Canticis Dauidis regis:
Homo quū in honore esset non intelle-
xit, comparatus est iumentis insipienti-
bus, & similis factus est illis. Videlicet
sic a dei similitudine recessit, vt in simi-
litudinē bestiarum relaberetur. & dum
plus esse conatur q̃ angelus, minus fuit
q̃ homo: sicut, qui in ascensu nō observa-
tis gradibus inconsiderantius properat,
pro summo loco quē petūt, ad imum de-
uoluunt. Hinc inuersus ordo humanæ
constitutionis. quādoquidē ille suum er-
ga deū ita dissoluerat, vt nec affectus ra-
tioni parerēt: nec corpus animo: nec ex-
terna internis: ciuili ac intestino dissi-
dio, sublata principis & legū reuerētia.
Homo ipse innocētia exutus, oīa secū in
exitiū rapuit. retusa est mens, obscurata
ratio. superbia, inuidia, odiū, sœuitia, cu-
piditates multiformes, & perturbatio-
nes reliquæ, ceu tēpestates quædam exci-
tatae vndis austro percitis. dissoluta fi-
des,

Similitu-
do.

Hō inno-
cētia spo-
liatus, in
oē malū
relapsus
est.

des, refrigeratus amor, omnia vitiavelut
facto agmine irruerunt, simul afflictum
corpus, & diræ illæ: Maledicta terra in Gene. 3.
opere tuo: ad oīa in quæ humana dilige-
tia exercēda erat, sese diffuderunt: vt ni-
hil nec intrariū sit, nec extrarium, quod
non in corporis perniciē videat cōspiras-
se. In aere fœdi ac pestilētes halitus, insa-
lubres aquæ, periculosa nauigatio, mole-
sta hyēs, molestus feruor, tot feræ noxię,
tot ex cibis morbī. Quis enumeret vene-
norū genera, & artes maleficas? mutuā
hominū perniciem, tot machinas contra
arcem tam imbecillam? quā acinus viæ
hærens gutturi strangulet: vel capillus
haustus, quibusdam incertis de causis
subito absumptus.

NECESSITATES HOMINVM.

VT non immerito veterū multi non Vita nra
mors est.
vitā nostrā esse dixerint, sed mortē:
Greciq; corpus hoc nostrum soma
nominarint, quasi sema: quod illis sepul-
chrū significat. Videlicet cōminatus e-
rat Adæ dominus, quocūq; die de vetito
fructu gustasset, moriturum eum, gusta-
uit, & mors consecuta est. Nam quid
aliud est hæc vita, q̃ continua quædam

Gene. 2.

A 4 mors?

mors? quæ perficit, quū penitus e corpore
Sentētia. re isto animus liberatur. Nascentes, inquit
 ille, morimur: finisq; ab origine pendet.
Alimēta. Nā ex quo primū hō in hanc lucē p̄dit,
 luctat̄ animus cū corpore: deserturus, nī
 subinde alimonia, tanq; medicina quæ-
 piam ægrum hoc corpus reficeretur. In
 hoc enim sunt a deo cibi procreati, vt es-
Similitu- sent ceu tigna & tibicines: qui caducum
do. istud ædificiū, & in mortem semp̄ ten-
 dens fulcirēt. Quorum alios fundit ter-
 ra arboribus, arbustis, herbis, radicibus.
 alios in vsum nostrū pascit: vt pecudes.
 Sunt quos piscamur ex aqua. alios ex
 aere aucupamur. Hinc contra vim frigo-
 ris defendimur pellibus, panno, igne. &
 ab æstu nos tuemur vmbraculis. Nullus
 tam est vel corpore validus, vel acer in-
 genio, qui si humano more ac modo vi-
Vxor. cturus sit, sibi vnus sufficiat. Ergo vxorē
 sibi adiungit p̄lis gratia, & ad conseruā-
Mulie- dum parta, vt est meticulosus sexus ille
res natu- natura, & tenax. Dein socios laborum
ra tena- adsciscit, qbus bene vult, & quatenus po-
ces. test, benefacere studet. gliscit amor, & so-
Socij. cietas paulatim, ac foras serpit. Dumque
 alij alijs sunt astricti officijs ac beneficē-
 tia, amor

tia, amor iam non intra eundem larem
 & focum continetur, verum beneficio
 affectus gratiam habet. & si qua detur
 anfa, cōpensare nō negligit. Nihil enim
 magis natura odit, quam ingratum ani- ^{Vis natu}
 mum, quæ etiam bestiis feris, vt elephan- ^{ra.}
 tis, leonibus, draconibus, gratitudinis
 sensum, & beneficii memoriam quandā
 indiderit. Iam hoc videbatur conducibi- ^{Ciuitas}
 le & iucundum: si illi, qui inter se com- ^{vnde cō}
 municandis beneficiis optime cuperent, ^{flata.}
 vt se mutuo adiuuarent, casas & habita-
 cula in propinquum conferrēt, ne in re-
 bus subditis deessent, quibus vellēt sub-
 uentum. Proximus ager est ab illis occu-
 patus. & sibi quisque munus, quo sibi atque
 alijs prodesset, vltro desumpsit, ad quod
 maxime fictus, appositusque videbatur.
 Piscationem alij, alij aucupium, agricul-
 turam, pasturam, texturam, ædificatio-
 nem, aut eiusmodi ad victum pertinen-
 tia. Hactenus quidem pulchre illi & cō-
 corditer inter se agitabant, sed auitū ma-
 lum non paucos vexauit, alijs præeminē-
 di, imo vero premendi studio: vt ocio-
 si & honorati alienis laboribus frueren-
 tur, cæteri imperata facerent: ipsi regno

A s & poten

LIB. I. DE SVBVENTIONE

& potentia conspicui, stipati manu eorum, quos vel arte, vel metu in consensum tyrannidis sue pertraxissent, hoc ex ambitione illa proauctorum est natum, qua sibi spem diuinitatis præsumperant.

Vtiq; nec nostra dominandi libido aliū terminū quam diuinitatis accipit. quod

3 ostendit furiosus ille iuuenis Macedo,

Alexan-
dri mace-
donis a-
mentia.

quum parum fecisse sibi videretur, quod hunc terrarū orbem possideret, tametsi

melior ei pars restabat expugnāda. Hinc

acceptæ leges æque omnibus, & hæ per

violentiā imperantiū corruptæ, & mu-

ri additi ciuitatibus, & bellum tum ciui-

le, tum externum: quod omne pestis ge-

nus exuperat. Hic iam humanæ & desi-

dix, & arrogantix, & inopiæ occurri cœ-

ptum, quū aucto hominū genere, alij nō

haberent, vnde se sustentarent: alij iner-

tes, de alienis operibus victum postula-

rent. Ergo primū omnium agrī, qui ciui-

tati circumiacerent, ciuibus inter se, vt

expediebat, distributi: & limites additi,

cōsecrati legibus. Et quoniā rerum per-

mutatio, quæ apud sæculum priscum in

vsu fuerat, parum visa est commoda: nu-

Numus
cur excu-
sus.

mus excogitatus est publica forma, tan-

quam

quam tessera: qua ciuitatis fide, & a cer-
done calceos quisque acciperet, & a pi-
store panem, & a textore pñum, ea ma-
teria impressum signum, quæ solida fir-
maq; facile quod impressum esset retine-
ret, nec inter contrectantium digitos cō-
sumeretur: & quæ nec copia vilesceret,
nec esset inuentu rara. In initio æs fuit. hinc <sup>Metallorū in or-
bē introi-
tus.</sup> argentum, postremo aurum, concilian-
te etiam precīū his metallis naturæ vir-
tute, qua dicuntur valere. Hi numi a pri-
mo aliquam multicusī, & diuīsi per ci-
ues, vt quisque negociaretur, daret pro
alienis laboribus aut rebus, vicissim pro
suis acciperet. hoc modo facultates vi-
tæ honesto exercitamento conseruaret,
& libratīs per mutuas commutationes
ciuitatis officijs, res vnicuique sua con-
sisteret. Verum multi casus interue-
niunt. Alij ægritudine corporum ab o-
pere cessantes, expendendis, & non acci-
piendis pecunijs in ægestatem recidunt.
idem ijs accidit, qui bello, aut aliqua in-
genti calamitate, sua perdiderunt: cuius-
modi permultis in hoc turbulento or-
be positīs necesse est contingere: ve-
lut incendia, eluiones, ruinas, naufra-
gia. Sunt

Casus.

LIB. I. DE SVBVENTIONE

gia. Sunt quorum ars quaestiuosa esse de-
finit. Prætereo, qui patrimonia ablign-
rierunt turpiter, aut p̄ stultitiā prodege-
runt: deniq; quærendæ & conseruandæ
rei multæ sunt viæ, amittendæ fortassis
haud pauciores. Hæc quidem in exter-
Fortuita. nis. Quæ quod incerta volueretur lege,
hoc est humanis mētibus incognita, for-
Corpus. tuita veteres nuncuparunt. Prospectum
etiam misero & affecto corpori, vt reme-
dijs per experimenta quæsitis iuuaretur:
& eorum quibus esset charus, animus
æger subleuaret alloquijs, atq; obsequijs.
Mores. Dein magistri rudī ætatī adhibiti, q̄ vi-
tam formarent, virtutis iter ostenderēt,
consilium regerent. Primum suus cuiq;
pater: hinc mater, nutrices, nutriti, pa-
trui, auunculi: & qui longius egrediun-
tur, & minus arcto sanguinis vinculo cō-
stringuntur. Ad hæc scholæ & magistri
sapientiæ, multaq; in hoc a maximis vi-
ris relicta monumēta. Sed remedia pro-
cul quærenda sunt, aut ignota, aut magno
paranda, aut vtendi modus incognitus.
in quæis omnibus aliena indigemus ope-
ra. Et in ingenij cultu sunt quibus magi-
ster non contigit, alios corrumpit magi-
ster ipse

steripse corruptus : vt populus, magnus
 erroris doctor, & vicinus vicino, & pater
 filio autor & index est prauæ opinio-
 nis, multi etiam institutores stolidis &
 deprauatis iudicijs: quibus anseres nolis
 credere, ludos ingenuorum puerorū re-
 gunt. Alij præceptorem aspernatī, omni
 cæcitate consilij sui per præceptum feruntur:
 dum nullum admittunt ducem, aut cæ-
 ciorem sibi deligunt. Ita totus interne ac
 externe inops factus hō, iustissimo præ-
 mio operis, quod susceperat, diuinitatis
 vsurpandæ. Contusa est superbia elatissi-
 mi animantis: vt nihil sit eo infirmius,
 nec, quod minus, per se valeat. Tota eius
 vita & salus in aliorum auxilijs sita est:
 tum ad reprimendam superbiam radicem,
 quæ per autores generis ad posteros trās-
 fertur: tū etiam peculiariter occultis dei
 consilijs, vt alijs desit pecunia, alijs sani-
 tas, vel ingenium, prauæ vsuris: alijs
 inopia. Hæc instrumentum est magna-
 rum virtutum, omnia enim ad utilitates
 nostras refert Princeps ille & rector mū-
 di huius, sapientissimus pater ac indul-
 gentissimus. Quisquis ergo aliena ope
 indiget, pauper est: & ei misericordia est
 opus,

In indos-
 tios &
 stolidos
 institutores.

Quis vo-
 cet pau-
 pere.

Eleemo-
syna.

opus, quæ Græce eleemosyna dicitur: nō in sola pecuniæ erogatione sita, vt vulgus putat: sed in omni opere, quo humana indigentia subleuatur.

Q V A E S I T B E N E F A C I
E N D I A A T I C.

Præpo-
stera vul-
gi opinioImproba-
tus cōsu-
lē error

Virtus.

Sed vt sciat quisq; q̄ sit beneficiorum sordo, & quomodo vel accipiendū beneficium, vel dandū, & quāta cuiq; habēda sit gratia, declarabo, quēnā sint beneficia præcipua, & tanq̄ primæ notæ q̄ p̄xima, quæ tertia. Nā qdā nihil iudicāt dari aliud, aut accipi, vel esse oīo beneficium: q̄ pecuniā. Hinc illa vulgaria, quid p̄fuit: quid iuuit: nihil dedit. multū p̄fuit: nam dedit. aut quæ ad pecuniā parādam spectāt: vt si quis artē quæstuosam docuerit, aut consiliū lucrosū dederit. In quo peccāt multī, qui dum in consilio dando, toto animo ac cogitatione pecuniā intuentur, bonæ mentis & virtutis obliuiscuntur. Verū nos, quū ex animo constemus & corpore, in vtroq; horum hæc habemus, siue bona libet appellare, seu cōmoda. Primū in animo est virtus, vnicum

vnicum acverū bonum, hinc ingenium, acumen, eruditio, consiliū, prudētia. Tū in corpore bona valetudo, vt menti seruiat, & vires quæ laboribus vitæ sufficiant. Postremo in externis pecuniæ, possessiones, facultates, victus. Præcipuū & summum beneficium est, si quis virtutē cuiusquā adiuuet. Ita plurimū omnium debent deo, nō quibus contingit nobilitas, forma, opes, ingeniū, gloria, sed quibus ille dignatus est impartiri suum spiritum ad cognoscenda & exequēda, quæ sancta & salutaria sint, hoc est, quæ ipsi placeāt. de quo munere legimus in psalmo. 147. Qui annunciat verbum suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua nō manifestauit eis. Hoc est ingēs illud beneficiū, quod Christus in eos confert, qui per nomē ipsius vere baptisati sunt, & illi vni fidunt. Huius beneficii administri, & ceu dispensatores fuerunt eius discipuli, optime de genere humano meriti; & deinceps quotquot apostolis, non tam dignitate succedunt, q̃ functione ac operibus. Pro hoc munere, incredibile dictu, quantā debeamus gratiam.

Hoc

Quod sit
p̃cipuum
& sum-
mum be-
neficium.

Confert
beneficiū
Christus
vere fide-
di.

DE SVBVENTIONE

Eruditio
 Hoc est bonum illud quod vnusquisq; optare debet cuiuscūq; ali; mortali, & quatenus fieri possit, cōsilio, diligētia, opera procurare. Post virtutē eruditio sequit̃, tendēs ad cognitionē virtutis, p̃ quā homo hominī, tanq̃ de suo lumine, lumen accendit, nec cōmunicatione minuitur, sed augetur. Quā pulchrū est ac magnificū, celsissimā omniū mentē erudire, expolire, instruere, ornare? Negat Socrates habiturū se ei gratiā, qui pecuniā dedisset, sed maximā illi, a quo esset inscitia liberatus. Et sanctus Iob in ægestate & sordibus abiectus, non dona a potentibus amicis requirit, tantū doceri se orat: Nunquid dixi: adferte mihi? & de substantia vestra donate mihi? vel liberate me de manu hostis, de manu potentum eruite me? docete me, & ego tacebo. & si quid forte ignorauī instituīte me. Sordidī isti qui datam pecuniā tantopere imputant, & aliena se studia sustentasse iactitant, doceant ipsi: tunc vtcunq; erit, vnde merito queant gloriari. Aristoteles præceptorum beneficium cum diuino & parētum ponit. queis tribus æqua gratia, inquit, rependi nō potest. Indicibile

Aurea
Socratis
sentētia.

Iob. 19.

Aristo-
telis opi-
nio.

bile est quantopere magni & eruditi vi-
 ri reipublicę prodesſent, ſi non grauaren-
 tur vel ipſi munus ſuſcipere inſtituendę
 pueritię ad omnia ſequacis, & in quam
 multo facillimum eſt rectas opiniones
 inſtillare. vel certe eis qui docēt, non de-
 eſſe monitis, præceptis, & adiumentis
 eiufmodi, & tanq̃ viam digito præmon-
 ſtrare. certe rectores ciuitatum decet nō
 eſſe in hoc ſegnes, quin optimos ludi ma-
 giſtros ꝑſpiciant ſuis pueris præditos nō
 modo ingenio ac eruditione, verum etiā
 iudicio ſyncero & ſano. nā in illa puerili
 inſtitutione magna vis eſt ad reliquam
 omnē vitā. quēadmodū in ſeminibus ad
 fruges vēturas. ꝑfecto in hoc expediret
 accuratius incumbere, q̃ in ornanda vr-
 be aut locupletanda. niſi forte putamus
 præſtare malos poſteros relinquare, mō
 & diuites. Iam animos cōponere ac ſeda-
 re qđ ſit partim præceptis virtutis, par-
 tim alloquijs, cōſolationibus, ſolatijs, vi-
 ſitatione, obſequijs. Præterea tueri cor-
 pora, quantū & q̃ amplum munus cēſe-
 tur: vnde liberatorū & ſeruatorū nomi-
 na reperta & tot olim coronę excogita-
 tæ virtutis ſignum, ac glorię. graminea

B ei, qui

*urbis re-
derat*

ei, qui ciuē in acie seruasset. quærna ei, q̄
ab obsidione liberasset. & medicina ma-
gno in precio habita, & ad deorū inuen-
tionē relata. Vir medicus, inquit Home-
rus, multos valet viros. & dñs iubet ho-
norari medicū. Quantū etiā ex carcere
4 & captiuitate redimere? Terentius Cu-
leo senator liberatus e carthaginēsi car-
cere a Scipione Africano, per reliquū vi-
tæ nō aliter eum obseruauit, accoluit q̄
dominum. triumphumq̄ illius nudo ca-
pite psequutus est. Olīm honoratissimū
erat captiuos de suo redimere, etiā apud
gentes, quod Cícero in officijs testatur.
Ex quo magis erga principē tāq̄ benefi-
centissimū afficeretur populus, inuentū,
vt eius in auguratione vinculis & custo-
dia detēti soluerētur. Vltimus fere locus
Pecunia. pecuniæ relictus, hac etiā iuuare liberale
ac honestū, in quo est mirifica dulcedo.
nā vt Aristoteles & Cícero & cæteri do-
cent philosophi, pulchrius ac iucundius
est dare q̄ accipere. idq̄ dominus senten-
tia sua cōprobauit. vt est apud Paulū scri-
bentem Corinthiis, iuxta verbū, inquit,
Dare. domini, beatius est dare q̄ accipere. gu-
stata liberalitatis voluptate nō possumus
ab ea

ab ea deterreri, quādiu suppetit, quod de-
tur. etiam si non suppetat, vel per rapinā
quæritur. quod declararūt multi, qui eri-
piebant alijs, quod alijs darent, vt Alexā-
der, Sylla, Cæsar. Idcirco vetere prouer-
bio dictum est, largitionē fundum nō ha-
bere. vel dare ijs, quos iugratos nouimus,
delectat. tantū quia damus. est em̃ æmu-
latio quædam diuinæ conditionis & na-
turæ, vt alijs nostra ope videātur indige-
re, non nos illorum. & tanq̃ manus atq̃
auxilium nostrum spectent. de deo enim
dicitur in psalmis : Dixi dño, deus meus
es tu, quia bonorum meorum non eges.
& alio loco : Omnia ad te spectant dñe,
vt tu des sibi escā in tēpore opportuno.
Aperis tu manū tuam, & imples omne
animal benedictione. In quo ille est ma-
ximus quorūdam error, vt alios spoliēt,
quod dent alijs. quale em̃ est per iniuriā
benefacere? certe eam gratiam non asse-
quuntur, quam captāt. nā cui placet obli-
uiscitur, cui dolet meminit. & dū volunt
potentes videri, coguntur minimorum
opē implorare. vt iam vulgo dicatur, ma-
gnus princeps, magnus mēdicus. Sed hec
dixi, vt declararē, quanta esset in dando

B 2 dulce

dulcedo, vt ea sola posset ad dandum pel-
licere vel alia omni vtilitate seposita. er-
go quemadmodum non soli victui sub-
ueniendum est, quum totus vndiq; ho-
mo auxilio indigeat, sic nec beneficia no-
stra sola pecunia concludenda. benefaci-
endum ijs, quæ sunt in animo, votis, con-
silio, prudentia, præceptis vitæ. & quæ
in corpore, presentia corporum, verbis,
viribus, labore, procuratiõe. & externis,
dignitate, authoritate, gratia, amicitijs,
pecunia, sub qua, ea sint mihi comprehē-
sa, quæ pecunia comparantur. quacūq; re
quis possit, iuuat & prosit illis, qui indi-
gent, nemini quantum in se est noceat,
nisi hac via bono illi primo hoc est, pbi-
tati vtilitatem adferat. sed neq; hoc no-
cere nominabitur, nō enim dandū cuiq;
est quod expetit sed quod ei expedit, in
quo necesse est eum omni perturbatione
animi vacare, qui hoc iudicaturus est.

Q V A M S E C V N D V M N A T V R A M
S I T B E N E F A C E R E.

VErum hominis, & quia facti eū pu-
duit, & quia impulsus fuerat astuti
hostis suasibus, clementissimus do-
minus misertus est, reseruauitq; illi locū,
quem

quē prius destinarat, sed duriore iam cō
ditione assequendū. Et in hac vita alios
alijs Charitate quadam opitulari voluit.
primū vt amore illo inciperēt iam nunc
ad cōlestem sese ciuitatem preparare, in
qua nihil est aliud, quā perpetuus amor,
& indissolubilis concordia. Præterea ho
minem in sociate & communione vitæ
acturum, animo prauum, & inquinata
origine superbum indigere alterius ope
deus voluit. alioqui nunq̃ futura inter
eos societate vel diuturna vel fida. vnus
quisq̃ enim arrogantia indita & prono
in malum ingenio aspernaretur socium,
ac desereret, nisi cōtineretur metu, q̃ ali
quando eo indigeret. Quippe neminem
sic euexit fortunæ fauor, quin ad implo
rādā inferioris opē vel inuitū deiiciat.
imo vero ille fortunæ fauor sine minorū
ope vel nō paratur, vel nō cōseruatur. do
cumento sunt magni reges quorum po
tētia subditis innitit, corruitura ilico, si
eam hi destituant. Quis puer aut vetula
ignorat, maxima imperia cōsensu firma
ri: quæ nulla penitus futura sint, si nemo
pareat. Nec illa pfecto resp. stare diu po
test, in qua vnusquisq̃ sua modo & amiz

B 3 corum

⁶ corum curat, nemo cōmunia. Siue vnūs volūtatē regatur omnia, quæ dicitur monarchia. Siue pauci administrant, quæ oligarchia, siue populi sit potestas suprema atq; imperiū, quæ democratia, iusta Resp. & salutare est imperiū, si ad publicas vtilitates curæ & consilia regentium referantur, sin ad se quisq; quātum astat, arte, potentia, valuerit, trahat, tyrannus est etiam populus sui ipsius. nec diutius libertatem & potentiam retinet. sed breui in ius & arbitriū alienum seruis pertrahitur. Quod duæ potētissimæ gentes declararunt, Romana & Atheniē. & declarabunt, quotcūq; tales habent ciues, qui se, quam suam patriam, magnos & potentes esse malint. Verum naturæ sic videtur gratia referri, si quum multis ipsi adiutoribus egeamus, multis etiam adiuuēto simus. Itaq; ea cupiditas mirifice est humanis pectoribus inædificata, vt generosi animi bñfacere q̃ plurimis, & iuuare velint, nihilque honestius aut præstantius arbitrētur. idq; sine vlla sui vtilitate, etiam cum ingenti vel fortunarum vel vitæ dispendio. quæ oīa cōplures magno atq; excelso aīo viri æstima-
runt vilia

rūt vilia, dū subleuarent oppressos, sub-
uenirent inopibus, confirmarent infir-
mos, afflictis opē ac solatiū afferrent. cō-
sequutaq; sunt eos grādīa prēmīa, vt im-
mortalitate censerentur digni. nimirum
nō ignorauit vetustas illa maxime diuī-
num esse benefacere. Quid de bonis vi-
ris loquor? quum Piratæ & latrones, qui
prædandi cupidine maria & terras in-
quietant, videri tamen velint nonnullis
profuisse, & potuisse iugulare aliquos,
quos cōseruarint. nā hoc est maximū la-
tronis beneficiū. Militares homines na-
tura iactabundi fortitudinem suā nō im-
putant, nisi quod in cōmune ceu præsi-
diū quoddam prosit. Quocirca nulla res
magis debet cogitationes hominū exas-
cuere, atq; excitare, quā studiū alijs be-
nefaciendi. siue quod is iussit, cuius præ-
ceptorū amplissima est merces: siue qd'
aliter societates hominū nequeūt stare,
siue inhumane & cōtra naturam existi-
mādū est, nō subuenire quibus possis, si-
ue q; hac via alij alijs beneficiū in cōmu-
ne reponūt, si potentior infirmiori absit.
postremo vnūquemq; conuenit admoni-
tu cōmunis fortis huc adduci.

B 4 Quibus

LIB. I. DE SVBVENTIONE
QVIBVS DE CAVSSIS QVIDAM
A BENEFACIENDO DE-
TERRENTVR.

SEd duæ causæ sunt, quibus potissi-
mum beneficentia nostra restringi-
tur. vel quia profuturos nos alijs nõ
putamus, vel quia obfuturos nobis ipsis,
aut ijs, quos habemus charos. vt liberis,
propinquis, necessarijs. existimamus nõ
prodesse quod datur malo. & ingrati-
tudinẽ vehementer offendimur. Tum ita
nos tenere diligimus, vt non audeamus
benefacere, ne quid ea res nobis noceat.
dicam prius de inopibus, hĩc de ijs, qui-
bus opes adsunt. Nihil est virtute ama-
bilius, nihil quod ad se validius homi-
nes pelliciat, q̃ species illa honestatis. cõ-
tra fœdius nihil est vitio, aut quod citius
intuentes abs se cũ abominatione auer-
tat. Ergo iuxta veteres illos versiculos:
7 Beneficiũ dando accepit, digno qui de-
dit: & illũ Ennij: Benefacta male locata,
malefacta arbitror. Neq; aliud quicquã
magis a dando nos deterret, q̃ quũ me-
tuimus ne male beneficiũ collocemus.
Id duabus ex rationibus fit altera, aut
quũ beneficiũ cui dedimus non prodest,
in quo

Ingrati-
tudo.

in quo dolemus nos operam atq; impen-
sam luisse . at quum ingratum experi-
mur . quod flagitiū non eum tantū offen-
dit , in quem quis est ingratus , aut ingra-
to soli nocet , sed in cōmune omnibus . ar-
ctat enim hominū benignitatem , & ar-
dorem iuuādi restinguit . Timonē quen- Timon.
dam Athenis hominem locupletem be-
neficentissimū ac munificum in primis
fuisse perhibent , sed expertū multos ad-
uersum se ingratos in odium quoddam
humani generis adductum esse , quæ res
ei cognomen fecit misanthropu . Vide-
mus discipulos vocem illam ac stylum a
præceptoribus expolitū atq; excultum
in ipsorum perniciem conuertisse . Quis
velit docere ? Parentes a filijs dehonestā-
tos , compilatos , expulsos , cæsos , interem-
ptos , quem delectet vel gignere liberos , 8
vel tollere ? clientes , famulos , famulas in
domum & familiā receptos , adiutos opi-
bus , euectos dignitatibus , non aliter ac-
ceptos , & habitos q̃ filios , corrupisse pa-
tronorum vxores , filias , propinquas , li-
berorum indolem , spoliassē domū , pro-
didisse patronos ipsos . vt præstitisset ser-
pentem in domū admisisse , q̃ in domum

B 5 tam pe

tam pestiferos homines. Quis nō malit
in syluis, & solitudinibus viuere? Recto
rem ciuitatis noctes & dies publicis cō-
modis inuigilātem cum suo cōmodo le-
uem ac ambiciosum vocant, & regendi
imperitum. Bonum principem populus
conculcat, malo paret. ea res multos esse
malos cogit. & quod admiserūt ingrati,
grati luūt. Idcirco inuisa est om̃ibus in-
gratitudo etiā erga alios. Tantūq; hoc
crimen visum est, vt quum sit in ciuita-
te frequens, nulla sit tamen aduersus il-
lud legibus animaduersio constituta, q̃
omnem humanā æstimationem supera-
ret. & ex ijs esset, vt inquit Seneca, quæ
ad vindicem deū remittuntur. Sunt qui
Mendici ex mendicorū filijs aliquos asciuerint,
vt docerent, vt instruerent facultate vi-
tæ, pro filijs haberent, hæredes testamen-
to scriberēt: hos paucis post diebus cum
furto a dominis pfugisse, aut si aliquan-
diū in domibus remanserant, effusos in
omnem impudētiam, ac immodestiam,
obloquutores, responsatores, insolentes,
rapaces, itolerabiles esse factos. Et quia
de mēdicis res ipsa admonuit, si quis eo-
rum vitam ac vitia, & quæ quotidie fla-
gitia &

gitia & scelera designent, consideret, utiq; miretur magis esse, qui illos vel intuitu dignetur, vsque adeo perditum est, quicquid illis datur. Primum immodestissime ac importunissime efflagitāt, vt extundant magis, quam impetrēt. Sunt qui hac sola de causa nihil dāt. alij dāt, vt tantam ab se molestiam dimoueant. Quū illi nullo respectu vbi aut qñ petāt in ipsa cōfectione sancti mysterij non sicut nūc hoīes attēte ac pie Sacramētum venerari. Faciūt sibi trāsītū inter turbā cōfertissimā, foedi vlceribus, tetro per vniuersum corpus halitu spirāte. tā & se diligūt, & ciuitatē totā negligunt, vt nihil pensi habeāt, ne in quē transmittāt vim morbi, vt nullū fere est morbi genus, qđ non habeat suā contagiē. quin & vlcera multi cōperti sunt, ipsos sibi certis medicamētis & facere & augere, vt miserabiliores sint intuētibus. nec solū sua ipsorū corpora auuiditate quæstus sic deformāt, sed & liberorū, quos nōnunq̃ circūferūt accōmodatos. Noui gētem apud quam etiā raptos & debilitatos ad commouendos magis a qbus stipē precātur. Sic alij varios morbos simulāt sani & integri. si soli sint,

sioli sint, aut necessitas subito ingruat, ostendunt, quā nō sint infirmi. sunt q̄ fūga sibi consulant, si quis eorū vlcera & morbos velit curare. Alij ociosi lucri dulcedine, quod necessitatis est, vertunt in artem. Nollent cōmutare rationem hāc parandæ pecuniæ. nec minus pro mendicitate sua pugnēt, si quis tentet adimere, q̄ alij pro suis opibus. ergo diuites poscunt stipem, & ab ijs accipiunt, quibus iustius deberēt dare, quod deprehensum in nonnullis, oēs suspectos facit. Iam qui semper deū & quicquid est vsquā diuorū habent in ore, nihil in pectore habent minus, quā illos: impatientissime in deū iaciunt conuicia. videre est eorū rixas tā rabidas, maledicta, execrationes, & propter minutam vnā centum periuria, plagas, cædes, impotentissime omnia & teterrime. aspernantur nonnunq̄, quod gratis donat, si auiditati nō respondeat, magnosq̄ vultus fastidio & contumeliosis verbis reijciūt. Stipē nacti etiā illos a quibus accipere, rident, tantum abest vt eis seorsum bene precetur. alij recondūt incredibili auaricia: quum ne morientes quidē ad aliquē pro se vsum proferant. alij dete

aliꝝ detestādo luxu dilapidāt, cœnis opiz
paris, quales nec opulenti ciues domi
suæ habent, animosius illi florēnum vnū
in capum, aut delicatum piscem, aut ge-
nerosum vinum prodigant, quā stufferū
diuites, vt non insulse videantur quidā
dicere illos cauponi mendicare, nō sibi.
videlicet, q̄ quā facile est eis illa pecunia
eo quæsitā die, tam se aliā quæsituros po
stridie confidunt. & nescio quo pacto ra
ra est in exiguis rebus parsimonia. ra
rior multo, si partæ sint citra industriam
& laborem. Iam quo strepitu epulantur?
quā clamoribus inconditis? dicas rixari
meretrices cū lenonibus. voluptates dili
gentius rimantur, & se in eis altius im
merguut, q̄ diuites. Quæ vitæ cōsuefa
ctio inciuiles eos reddit, impudentes, ra
paces, inhumanos. puellas vero impudi
cas, libidinosas. Si quis eos recte ac libe
rius admoneat, ferocissime obloquūtur,
& subinde illud iactant, sumus paupe
res Iesu Christi. Quasi vero dominus
Iesus tales pauperes agnoscat, tam alie
nos a suis moribus & præscripto sancti
tatis vitæ. qui non pauperes pecuniæ
pronūciat beatos, sed spiritu. Atqui isti
maiores

maiores interdum attollunt spiritus, vel ob hoc ipsum, quod sunt pauperes, quam opulenti ob suas opes & copias. oderunt omnes, qui vel non dant, vel reprehendunt. A furtis nihil aliud eos arcet quam poenae metus: aut etiam quod occasio non datur. nam si detur, ibi nec legum, nec magistratus ulla est reuerentia: paupertatis praetextu nihil non licere sibi rati. Iras suas non verbis aut pugnis vellunt ultas, sed ferro & caede. argumento sunt multa homicidia clam ab ipsis patrata. & si quando civilis discordia incidit, nulli maiores edunt clades, siue prodendo, & instigando, siue ipsi manu propria. Vt non sine grauissimo consilio videantur Romani submouisse egenos cura omni atque administratione Reipublicae cuius ciues haberent pro inimicis. Quae tamen non sunt a me dicta in vniuersum de omnibus, sed de genere. alia enim in alijs vel hominibus vel nationibus sunt vitia. in quibusdam nulla. Deinde ad cohortandos magnos magistratus, ac priuatos, ut paupertati mature subueniant, ne sinant tantam labem & foedissimam vomitum perniciosissime haerere in visceribus suae ciuitatis.

Quomodo

QVOMODO IN OPIBVS AGENDVM.

TVM etiā ad eos ipsos inopes cōmo-
nefaciēdos, quēadmodū se debeant
gerere in suis aduersis rebus. Primū
reputare oportet eos inopiā illā missam
sibi a deo iustissimo, & occulto consilio,
etiam ipsis vehemēter vtili, adempta vi-
tiorum materia, & tributa, in qua se vir-
tus facilius possit exercere. ideo non mo-
do tolerandam æquo animo, sed libēter
quoq; amplectēdā, tanq; dei munus. ver-
tant se ad dñm, qui eos tetigit magno ar-
gumento amoris illius, quia quē diligit,
castigat. ne perdant correptiōis & cala-
mitatis fructum, qui est, seipsos & autho-
rem suū, a quo admonētur, atq; accersun-
tur cognoscere. reiecti a mundo, electi a
deo. nudi atq; expediti, nudū atq; expedi-
tum Christum alacriter comitentur. san-
cte agant: deoq; solo fidant, non huma-
na ope vlla. & quandoquidē mala reci-
piunt in hac vita, dent operam, & conni-
tantur, ne peius multo habeant in alte-
ra, ne ppter minimos ac vilissimos quæ-
stus in vita amarissi. iacturā faciant coele-
stium gaudiorū. Nihil simulent, ne im-
posturis videantur pro arte vti, confisi
magis

magis fraude sua quā bonitate Christi, qui nos omnes alit. nō enim pecunia est, quæ nos alit, aut panis, minime defuturus ijs, qui vere se tales pauperes præbuerint, quales ipse diligit, simplices, puros, verecūdos, amabiles. Modeste & probe petāt, ac versentur. nihil enim verecundia & modestia pulchrius, aut ad conciliandū amorē efficacius. Porro quid intolerabilius supbo paupere? de quo sapiēs ille Hebræus inquit: Tres species odiuit anima mea & aggrauor valde animæ illorum: pauperē superbū, & diuitē mēdaccē, & senē fatuū & insensatū, neminem oderint. nemini iuideāt mortalia ad immortalia accincti & properantes. amēt, & redamabūt. Christo paupertate similes sint, & imitatores charitate, q̄ laborare valēt, ne sint ociosi, quod discipulus christi Paulus vetat. & lex dei hoīem labori subdidit. & Psalmista beatū illū vocat, q̄ edit panē labore manuū suarū quæsitū. Vt nihil est nūc eis segni illo ac torpido ocio dulcius, ita nihil esset cōsuetis aliquid agere grauius aut inuisius q̄ ocīū, nihil incundius opere. Quod si mihi fidem nō habēt, eos interrogēt, q̄ ex ocio
se ac

se ac desidia ad laborē negociāq; trāstulerūt. Hōi em̄ operi assuefacto quū cōsuetudine, tum vero natura ingenij humani ocīū ac desidia mortis est instar. Multum & pijs orent animis pro bona mente sua & illorum a quibus in necessitatibus vitæ adiuuantur. vt dominus Iesus dignetur eos remunerare centuplo illo in æternis bonis. Pro his quæ acceperūt non contenti sint verbis gratias egisse, animū quoq; retineant gratū hoc est beneficij memorem, & quæ data ipsis fuerint, ne turpiter prodigant, neu sordide asseruent, non secum in alteram vitam translaturi. in vsus necessarios prudēter dispensent. quibus vbi erit satisfactum, alijs pauperibus ne inuideant quæstum, procurēt etiam, si possint. quin & ipsi de superuacuo diurni victus largiātur, imitatioe vetulæ illius Iudææ, quæ de tenuitate sua duo minuta domino obtulit, hoc est vniuersum censum suum, & laudata est sacro illo Seruatoris nostri ore. felicissima, quæ paupertatem suam oblita est, dum deum respicit. idcirco tātum deuotionis suæ præconem iuuenit. felix eleemosyna de necessitatibus decisa, quæ

C Christi

LIB. I. DE SVBVENTIONE

Gentilis
charitas.

Christi testimonio ingentibus diuitum
donarijs prelata est. Ne hoc videatur Chri-
stianis hominibus factu graue, quod gen-
tiles prestitere, alieni a sancta pietate,
emptorem a taberna sua, quod quantum
in eum diem victui sat erat, collegerant,
ad vicinum, qui nihil aut parum vendi-
disset, transmiserunt. O Christiani ferreus
pectus, quod neque exempla flectunt ho-
minum mundo seruientium non deo, nec
tot diuini preceptoris cum tanta vel poena
vel mercede documenta, nihil aliud so-
nantia, quam ut proximo bene & cupias,
& facias, quatenus possis. Sed ad paupe-
res redeo. liberos pie sancteque educant, ac
instituunt, ut quandoquidem nullas eis
sunt opes relicturi, virtutem & sapien-
tiam relinquunt hereditatem regnis om-
nibus anteponendam. Hæc si egerint, si
sic vixerint, scio, & capitis ac vitæ meæ
periculo ausim spondere, ubi ab homi-
nibus cibus defuerit, cælitus a Deo nun-
quam defuturum. quod qui non credit,
perfecto is nec Christi promissis fidem
habet, & suam vitam non intelligit neu-
tquam cibo propagari, sed volunta-
te Dei.

Quibus

QVIBVS VITIIS IMPEDIAN-
TVR A BENEFACIENDO
II, QVI POSSVNT.

SVnt & in nobis e regione alia vitia,
quæ magis multo nostram beneficē-
tiam impediunt, omnia ex immodi-
co nostri amore orta. Cuius certissima &
germana soboles est superbia, & cupidi-
tas alijs eminendi, propter quam alios
preminus. Hinc superbie coniunctissi-
ma inuidia, qua nostra bona volu-
mus nobis esse propria, vt neminem pa-
tiamur ad nostram magnitudinē assur-
gere, non solum ascendētibus infestis, sed
ijs etiam, per quos euehuntur. Iam segni-
tates quedam in pectore, dum metuimus,
ne benefaciendo alijs, alios offendamus.
quæ res non paucos a propulsanda a so-
cio iniuria retrahit, dum similtates aut
dāna metuunt. Timēt etiam quidam ne
in ingratum incidunt alienis exemplis
non ppr̃ijs commoti. Nam ipsi experiri
nolunt, an felicius sibi cedit benignitas.
Tum in corpore desidia quedam delitijs
fracta, vt operā refugiamus oēm quan-
tumlibet fratri profuturam, in lucro aut

Supbia.
Inuidia.

C 2 volupta

Luxus.

Nomina
rerū in-
uerfa.

voluptate mire strenui & gnauī. Mariā
& terras pagramus exigui quæstus caus-
sa, sexcenta adimus pericula propter bre-
uissimam voluptatē, proximi gratia ma-
num grauamur vertere. Præter hæc tan-
topere inualuerūt voluptates, & luxus,
vt nec amplissimus illis census sit satis.
Idcirco nec alijs impartiri audemus, ne
nobis desit. Et vera rerum noīa cum bo-
nis rebus olim amissimus, sic cessimus vi-
tis, vt tacito quodam cōsensu ad ea trā-
stulerimus, quæ erant ppria virtutis. Ne-
mo credit se male facere, si non existe-
tur. parsimonix ac temperantix laus in
sordes est versa, luxus & diffuētia sunt
in precio tanq̃ nobilitate & opibus di-
gna, vt etiam glorientur nonnulli se cre-
bro inebriari, quasi ebrius hō sit, & non
pecus. magnā pecuniæ vim in aleā pro-
fundere, aut in moriones, cōuiuari sum-
ptuose, id pulchrum & gloriandum du-
citur. Simplicitas, candor, & recta prudē-
tia, pro stultitia habentur, ad fraudē atq̃
astutiam prudētiæ nomen demigrauit,
& ingenium ad maledicentiam. Docere
alios abiectum, & vilium hominum, ne
filios quidem, nisi artes vanitatis ac su-
perbiæ,

perbiæ, nec orare honestum fatis, ne videamur deum maiorē nobis fateri, & alī qua nos illius ope indigere. Atque hæc oīa barbarissimis & stolidissimis seculis inuecta. Deinde pecunia, quæ initio fuerat instrumentum eorum modo, quæ ad victum attinerent, transijt in instrumentum honoris, dignitatis, superbæ, iracundiæ, fastus, vltionis, vitæ, necis, imperij, omnium deniq; quæ nos pecunia metimur. Addito pecuniæ tam vasto precio, nemo est, qui nō illam quacūq; viā & ratione cogendam, complectendam, cōseruandam censeat, iure, iniuriā, per fas, & nefas, indiscretis, p̄fanis, sacris, licitis, illicitis: eum qui parauit, sapientem, dominum, regē, virū magni & admirandi cōsiliij: pauperem vero stultū, despicabilē, vix hominem. Hæc tam recepta omnium opinio etiam hoīes suo pte ingenio alienos a cura fortune adigit ad famulandū ei. Nam alij alijs exemplo & inuitamento sūt ad scelus. Pater, mater, nutritrix, fratres, beneuoli omnes nihil aliud optant & precantur q̄ pecuniā. amicus amico cognatus cognato idē. hostibus vero nihil imprecamur aliud, nisi pauperiem.

Pecuniæ
honos.

C 3 Afferunt

Afferunt nonnulli honestas, quantum
ipsis quidem videtur, & graues causas,
parare se pecuniam & tanq̃ viaticum ad
senium sua natura imbecillum, & mul-
tarum rerum indigum: ad morbos, ad ca-
sus varios. hinc ad filios, nepotes, propin-
quos, affines. hanc prouidentiam vocāt,
& ea sollicitudo in infinitum tendit, dū
immortalitati generis volumus prospe-
ctum. eoq̃ persuasionis est ventū, vt qui
paulo largius egenis benefacit, is fraudare
hæredes dicatur. imo inuidioso verbo
rapere, furari ab eis. nec desūt leges, quæ
auiditati hæredum adsint, ac beneficas
manus illigent. & sic obtinuit commu-
nis sententia, vt pessimo hæredi omnia,
optimo pauperi nihil debeas. Hæc tanta
cura & suspectus pecuniæ rem in eū sta-
tum adduxit, vt suæ cuiq̃ fortunæ vita
& anima chariores sint. si quis egeno nu-
mum dederit, sanguinem putet dedisse
se, non metallum. Accedit his omnibus,
q̃ quisq̃ vt vixit, ita moritur. in ambitio-
ne, superbia, auaricia transegit vitam, sic
vel ædem, vel facellum, vel sepulchrum,
vt opes sufficiunt, sibi extruit argento,
auro, marmore, ebore insigne, vt etiam
auaricia

auaricia viuat in mortuo, sparsis vbique
 insignibus & ostentata nobilitate gene- ^{vitiapost}
 ris ad superbiā, armis additis, vt si opus ^{mortem.}
 sit, vel cælum expugnet armatus. vel
 si quis corpori tentet inferre iniuriā,
 propulset, primum omnium occidat ver-
 mes, a quibus depascitur. inscribuntur
 gesta bellica, & monumenta crudelita-
 tis, testimonium triste apud iudicem pa-
 cis. Ex præda, & spolijs pauperum, &
 diuitijs inique vel quæsitis vel retentis,
 etiam quum iam amplius nostræ non
 sunt, iubemus canī nobis nescio quot
 psalmos, & missas dici. Alij arces con-
 struunt, aut Pyramides, aut imagines: 12
 denique quod memoria non patiatur
 intercidere, ac dum ista cogitatione agi-
 tamus, & magnam inde nobis gloriam
 pollicemur, victurosque nos etiam post
 mortem, minutum negatur pauperi, ne
 quid tantis sumptibus deficiat. imo ve-
 ro detrahitur minutum pauperi, si ha-
 beat, & spoliatur nudus. Ergo præcipua
 causa, cur non benefacimus, & super-
 bia, & amor nostri. qui quo flagrantius
 exardescit, eo magis extinguit cha-
 ritatem erga alios. de quo dominus

C 4   noster

noſter in euāgelio ſuo, inquit: Quoniam
abūdabit iniquitas, refrigeſcet charitas
multorum. Hæ ſunt veriores ac certio-
res cauſæ, cur in benefaciendo cōtrahi-
mur. ſed more cunctis hominibus cōmu-
ni culpas noſtras in alios transferimus.
& a quo nos vltro abhorremus, cauſifi-
camur non facere alieno vitio.

NULLAS CAVSSAS DEBERE
IMPEDIRE NOS A BENE
FACIENDO.

AT vero pulchra res eſt, & excellēs
imprimis benefacere. in qua decet
homines æmulatores eſſe parentis
ſui dei, cuius benignitatem ingratitude
noſtra nō exhaurit. pluit ſuper iuſtos &
iniuſtos, oriri ſolem ſuum facit ſuper bo-
nos & malos. Et ſi quis recte expendat,
fere inopum vitia nobis ſunt imputāda.
ingratos ipſi facimus lente aut maligne
fuccurrendo nō puro animo, ſed aliquid
ſpectantes aliud, q̃ beneficium, & gra-
tiam: exprobrādo beneficio, commemo-
ratione, nutu, ſaſtidio. Multi etiā vnus
erga quēpiam ingritudine ſic permo-
uentur, vt nemini velint prodeſſe. atqui
nemo

nemo ignorat, non omnes homines eodem esse ingenio, eisdem moribus. ipse experire. audi Senecam hominem gentilem Christianos edocentem, quæ illum conveniebat potius a Christianis discere. Equidem locum integrum adscribam, ut pudeat vnumquemque nostrum, ne ex præceptis quidem gentilium paulo sanioribus vitam instituere: Non est, inquit, quod tardiores nos faciat ad benemerendum turba ingratorum. Nam primum, ut dixi, nos illam inertiam augeamus. deinde ne deos quidem immortales ab hac tam effusa necessitate sacrilegi, negligentisque eorum deterrent. utuntur natura sua, ipsos munerum suorum malos interpretes iuvant. Hos sequamur duces, quantum humana imbecillitas patitur. Demus beneficia, non foeneremus. dignus est decipi, qui de recipiendo cogitavit, cum daret. At male cessit. & liberi & coniuges sæpe fefellerunt, tamen & educamus, & ducimus. Adeoque adversus experimenta pertinaces sumus, ut bella victi, & naufragi maria repetamus. Quamto magis permanere in dandis beneficiis decet, quæ si quis non dat, quia non recipit:

C s   dedit.

Senecæ
locus.

LIB. I. DE SVBVENTIONE

dedit, vt reciperet. bonam ingratorum
 facit caussam, quibus turpe est non
 reddere. Quam multi indigni luce
 sunt, & tamen eis dies oritur. quam
 multi quod nati sunt queruntur: ta-
 men natura sobolem nouam gignit:
 ipsosque qui non fuisse mallent, esse pa-
 titur. Hoc & magni animi, & boni pro-
 prium est, nō fructum beneficiorum se-
 qui, sed ipsa: & post malos quoq; bonum
 quærere. Quid magnifici erat multis p-
 desse, si nemo deciperet? Tunc est virtus
 dare beneficia, non vtique reditura, quo-
 rum a viro egregio statim fructus perce-
 ptus est. Adeo quidē ista res fugare nos,
 & pigriores ad rem pulcherrimam face-
 re non debet, vt si spes mihi præcidatur
 gratum hominem reperiendi, malim nō
 recipere beneficia, quam non dare: quia
 qui non dat, vitium ingrati antecedit.
 Dicam quod sentio. qui beneficium non
 reddit, non magis peccat, quam qui non
 dat. Haftenus ille. Sed fuerit sane me-
 tus hic ingratitudinis apud gentiles ali-
 quis, quem tamen tantopere Seneca, vt
 audisti, conatur eripere, idq; primo ca-
 pite librorum de beneficijs, tanquam la-
 pidem

pidem primo statim ingressu molestum
& intrantibus offecturū. Nos vero ne is
metus a iuuādo retrahat, dominus spon
forem se offert pro paupere, in se recipit,
quod inopibus confertur. quid locuple
torem quærimus? an fidelem magis?
quid illo cogitari potest mitius, aut be
nignius? ille omnia nobis dedit, quæ
cunque habemus, & tamen si quis ab
eo iussus pauperi aliquid erogarit in dei
gratiam, ipse debitorem se facit. sibi vult
referri expensum, quod de bonis illius
fratri datur. Quid porro nobis vel du
rius, vel ingratius? qui de ijs, quæ ille
apud nos deposuit, dare recusemus,
quum ipse iubeat? quid stultius, quos
tanta proposita mercede dare pigeat?
quid magis cæcum, quam in supplicium
certum ruere, dum caducas res & mille
casibus obnoxias arctissime complecti
mur? Ad hæc, si mature subueniremus
pauperibus, haud dubie cum conditio
ne ac statu rerum, mutarent & mores.
Nunc vero sinimus mendicos in egestate
sua cōputrescere. Quid possunt ex suis
sordibus aliud trahere, quam omnia
illa commemorata vitia? Et quidem
illorum

LIB. I. DE SVBVENTIONE

Quā cō-
tra euan-
gelium vi-
uimus.

illorū culpæ humanæ sunt, & quadā te-
nus necessariæ, nostræ voluntariæ, ac pe-
ne diabolicæ. Quale est enim in ciuitate
Christiana, vbi quotidie euangelium le-
gitur, hoc est vitæ liber, & in eo vnicum
præceptum Charitas, tam diuerso modo
vivi, atq; illic præscribitur? neq; vero no-
stram viuendī rationem gentiles appro-
barent cordatiores paulo. planeq; ex gē-
tilitij ciuitatibus nihil mutauimus præ-
ter nomen. vtinam vitia nō auxerimus.
Audimus: Benefacite, orate, p̄persequē-
tibus & impugnantibus vos. At nos ci-
uibus nostris profuturi, etiā loqui graua-
mur. Socrates homo gentilis, cōtemptis
suis priuatis rebus, cum offensione mul-
torum, atq; inuidia, totam ciuitatem cir-
cūibat, docens, admonēs, adhortans sin-
gulos, noctes & dies incumbens in eam
curā, vt ciues suos meliores faceret. No-
lo apostolorum peregrinationes percen-
sere, & tot exhaustos labores, gentilis vi-
ta & actibus erubescant homines Chri-
stiani. Dicitur, qui habet duas tunicas,
det vnā non habenti. Nūc quanta in-
æqualitas? Tu non potes nisi sericis in-
dui, illi canabaceus deest, quo se operiat.
viles

viles sūt tibi arietinæ vel agninę pelles,
 ceruarijs, pardis, pōticis, muribus amici 14
 ris p̄ximus tuus frigore ringit, contra-
 ctus ad dimidium p̄r rigore, auro & gē-
 mis onustus, vitā pauperis stufferulo non
 redimeres. Ad capos & p̄dices & deli-
 catissimos ac maximī precij cibos satur
 nauseas, fratri tuo deest furfuraceus pa-
 nis, quo se inualidum cum coniuge &
 parua sobole sustentet, quum tu canibus
 tuis meliorē proijcias. Nec interea tan-
 geris recordatione luxuriosi diuitis, qui Luca 16
 induebatur purpura & bysso, & epulaba-
 tur quotidie splendide, & mēdici Laza-
 ri. Tibi non sufficiūt ædes, quę cepissent
 antiquorū regū comitatus, fratri tuo nō
 est, quo se per noctem ad quietē recipiat,
 nec timesne illud audias: fili recepisti bo-
 na tua in vita tua, & diram detestationē
 domini: Vē vobis diuitibus, qui hic ha- Luca 9
 betis consolationes vestras. Quum nul-
 lus est congerēdi finis ad morbos, ad se-
 nectam, quam surdis illa auribus cantā-
 tur: nolite esse solliciti de crastino, attolli Matth. 6
 te oculos, intuimini volatilia cœli, & li-
 lia agri, quæ citra curam omnē suam pa-
 ter ille cælestis pascit, atq; auget. Nōne
 hæc omnia

hec omnia casibus obiecta sunt: nec prodest homini parasse & cōseruasse aduersa dei voluntate, in cuius manu sunt casus. quot ex locupletiss. fecit inopes scintilla ignis nō obseruata, aut pugillus stupæ in nauī, aut effusus amnis vel Oceanus, aut hominis malicia, vel calūniosū verbulum: Quid? An non pauperes sine his valent ac viuūt? & diuites egrotāt, & moriuntur cū his? Quanta dementia est existimare vitā esse in pecunia, & pane cōstitutā, minime oportebat nos huiusce rei esse ignaros, q̄ toties audimus: non pane solo viuūt homo, sed verbo & voluntate dei. & alibi: Non in abundantia eorum quæ quis possidet, est vita eius posita. Quid potuit explicari apertius aduersum inanem coaceruandī anxietatem, q̄ pposita parabola hominis locupletis: cuius maximū in modū, puetus aucti ingēte de vita securitatē pepererāt, vt etiam aīe suæ diceret: Aīa mea ede, bibe, fruiere bonis. habes em̄ multa ī annos plurimos pata. & audiuit, q̄ vnicuiq̄ nostrū in medijs fortunarū cogitatioib̄ diceſ: stulte hac nocte aīam tuā repetūt a te, q̄ parasti cuius erūt? vbi hec sunt audita ex ore illo

Matt. 4.

Luc. 6.

illo sapiētiae dei, nefas fuerit exempla de
cularibus literis mutuari, in quibus refe
ntur tam multi sublati in prima aucti
rimonij cōstitutione. quū statuerent
iā curas relaxare, & partis frui, mollēq;
& suauem imposterū vitā ducere. Nihil
aliud videmus ī ciuitate laborare hoīes,
nisi vt moriātur diuītes, non vt viuāt. Iā
si in senectutē hāc cōdunt, aut morbos,
qd sibi vult tātus in vestitu & epulis lu
xus? ista ministrorū & clientū frequen
tia ociosorū fiducia tuarū opum? tot ca
nes, accipitres, simiā, alea, scurræ? si quis
in gratiā locupletis hoīs petat, nihil re
cusat. in moriōes & eos q̄ risum mouēt,
q̄ multa cōgerunt? istis nō est dādī finis.
in quo Hispani magnifice insaniunt. in
gratiā dei nihil est agendū. cōsuetudine
vitiorū occaluimus, vt iā non cēseamus,
quæ tantū lādūt. Eiusmodi diuitibus cō
tingit sæpenumero, quod sapiēs inquit,
Qui calumniat pauperē vt augeat diui
tias, dabit ipse ditiori se & egebit. Sed ne
qs subtrahat pauperi manū metu ne de
sit sibi, aut certe pretenuiter ipartiat, So
lomonē auscultet: Qui dat pauperi, non
indigebit: q̄ despicit deprecantē, sustine
bit penu

bit penuriam. & Paulum ad hunc modum confirmantem Corinthios in danda eleemosyna: Potens est autem deus omnem gratiam augere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum. sicut scriptum est: *Psal. III.* Dispensit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum prestabit. Et multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ, ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem deo. Quoniam ministerium huius officij non solum supplet ea, quæ defunt sanctis, sed etiam accumulat per multas gratiarum actiones domino. Sic ille. videlicet oratio & gratiarum actio, quæ fit propter eleemosynam deo, impetrat ab illo incrementa eorum commodorum, per quæ misericordiam operamur. Quid num dictis tantum hæc & monitis constant, non itidem exemplis? In libro Regnorum 3. legimus: Erat in Sarrapta Sydoniorum vidua, quæ tantum farinæ habebat domi, quantum pugillo capere posset,

posset, & olei paucas guttas. hæc ligna
 n egressa duo ligna referebat domũ,
 sibi sibi ac filiolo coqueret, quod ubi
 edissent, morerentur, etenim erat fames
 atrocissima in Israel. Helias vero id sibi
 p eleemosyna postulauit, promittens nõ
 defuturum ei ac filio. fidem habuit mu-
 lier prophetæ. dedit illi, quantulumcũq;
 habebat, postmodum vero nec hydria fa-
 rinæ defecit, nec olei lechytus imminu-
 tus est, vsq; in diem quo misertus est do-
 minus Israel. I nunc, & timidus commo-
 da, quod tanto cum fœnore recepturus
 es, etiam in bonis vitæ huius. At posteri-
 tatem cogitat quis, id profecto infin-
 tum est. quis tandem erit cumulandi mo-
 dus? Quid ipsis nullam ne vis curam re-
 linquere? nihil quod agant? in quo se
 exerceant? pessime pfecto in eos confu-
 lis. & ipse non recusas tum misere viue-
 re, tum etiam male illorũ causa, qui cu-
 iusmodi futuri sint, ignoras. Audi sapiẽ-
 tiss. Regẽ; Rursus detestatus sum, inq̃t,
 industriam meam, qua sub sole studiissi-
 me laborauĩ habiturus hæredẽ post me,
 quem ignoro, vtrum sapiens, an stultus
 futurus sit. & dominabitur in laboribus
 D meis,

Filiorum
cura.

Ecclesi-
stes. 2.

meis, quibus desudauī, & sollicitus fui. & est quicquid tam vanū: vnde cessauī, renūciauītque cor meum vltra laborare sub sole. Nam quum aliū laboret in sapientia, & doctrina, & sollicitudine, hominī ocioso quæsitā dimittit. Hactenus ille. Cæci exemplis non mouemur, quæ quotidie oculis se ingerūt, sed nos ab eis animum auertimus, existimātes communī hominū conditione non teneri, quum simus homines. alijs adimūtur filiī, quibus ingentes opes cōgregauerant: & fit quod legimus in psalmo 38. Relinquēt alienis diuitias suas: & sepulchra eorum domus illorū in æternum. Tabernacula eorū in progenies p̄genierū. Nominauerunt nominibus suis terras suas. Aliorū diuitiæ ad secundū hæredē non pueniūt, corrupta filiorū indole spe paternæ hereditatis, aut ipsorum parentum indulgentia. Tum quod conseruare nescit, qui laborē non adhibuit in quærendo. Aliorum filiī sine diuitijs fuissent optimi, in diuitijs sunt pessimi. vt instrumentum videatur flagitiorum ac scelerum is pater reliquisse, qui quacunque ratione liberos locupletare studuit, liberi etiam quum patrem

trem vident omnia diuitijs posthabere,
ipsi patri diuitias anteponunt. iustissima
talione, & quam ad nos edocendos deus
finit euenire. bona arte & sancta mente
filios instructos abunde diuites relin-
ques. ne illud doceas, rem quocumque modo
rem. alioqui in te primum experientur
vim præcepti illius. vis audire veras di-
uitias, & decedentis vita patris ad filios
mandata. Thobias sic moriens loquitur:
Audite filij mei patrem vestrum. Serui-
te domino in veritate, & inquirete, & vt
faciatis, quæ placita sunt illi. & filiis ve-
stris mādare, vt faciant iustitias & elee-
mosynas, vt sint memores dei, & benedi-
cant eum in omni tempore, in veritate
& in tota virtute sua. caput itidē eiusce
libri 4. plenum est eiusmodi mandatis,
quibus decet vnumquemque patrem fi-
lios ditare, non auro vel argento. vetus
verbum est, congestori auaro hæres pro-
digus, & illud: nec bono hæredi opus est
pecunia, nec malo. ille facile quæret, hic
cito profundet. Quod locupletes existi-
mares te filios relinquere, si illis princi-
pem aliquem tutorē & patronum & ceu
patrē quēdā parasses. profecto, si qua est
D 2 fides,

LIB. I. DE SVBVENTIONE

fides, deum relinquis filiis tuis parentē,
 si bonus ac misericors fueris. generatio,
 inquit rectorum benedicetur. & alio lo-
 co: qui conuersatur sine reprehensione in
 iustitia, beatos filios relinquet. Nempe
 idem dñs est, qui parcit Israelitico popu-
 lo ppter maiores eius Abraam, Isaac, &
 Iacob. & qui visitat iniquitatē patrū in
 filios in tertiā & quartā generationē eo-
 rū q̄ oderunt ipsum. & facit misericordiā
 in millia ijs, qui diligūt eū, & custodiunt
 praecepta eius. melius est mori sine filiis
 inquit Syrach sapiens, q̄ filios impios re-
 linquere. dicam equidem quiddā minus
 forsitan receptū in vulgus, sed tamen ve-
 rissimum, mea utiq̄ sentētia, patres qui
 experti prauum filiorum ingenium, &
 quod pecunia tanq̄ veneno corrūpatur,
 pessime facere, quum magnas illis opes
 relinquunt. hoc est certissimam vitiorū
 materiā. eiusmodi diuitiæ adimuntur
 bonis, qui norunt illarum vsum: & mali
 instrumentū flagitiorū nacti fiunt peio-
 res. Si quis omnino prospectū vult malo
 filio, deponat eā pecuniā apud viros spe-
 ctatae fidei, qui illi depositum restituāt, si
 redeat ad meliorem frugē. sin perseueret
 in nequi

Psal. III.
 Prou. 20

Exo. 34.

Ecclesia-
 stici. 16.

Pater fi-
 lium ma-
 lū exhæ-
 redet.

in nequitia & sceleribus, probis indigis
 elargiantur. imo tanq̃ debitum eis per-
 solvatur. Audi iam & prophetam & ho- Psal. 36.
 minem senē: Iunior fui, etenim senui, &
 non vidi iustū derelictum, nec semē eius
 quærēs panem. tota die miseretur, & cō-
 modat, & semen illius in benedictione
 erit. Corporibus diligenter p̃spicis. expe-
 diret, vt animis diligentius prospiceres,
 exemplo sancti & prouidentiss. Iob, qui Iob. 1.
 pro singulis filiorum holocaustum offe-
 rebat deo: vt si forte peccassent, nec bene-
 dixissent domino, sacrificijs patris ex-
 piarentur. Atqui verissimum sacrificiū
 est & deo gratiss. eleemosyna: de qua scri-
 bitur in mysticis literis: Ignem ardentē Eccle. 3.
 extinguit aqua, & eleemosyna resistit
 peccatis, & deus prospector est eius, qui
 reddit gratiam. Postremo quantæ sunt
 illæ opes, etiā apud homines, filius opti-
 mi patris? Nihil opus est vetera exem-
 pla recēdere, quæ sunt in scriptoribus gē-
 tium omnium innumera. quotidie vi-
 demus multos per se indignos opibus,
 honoribus euehi, sola recordatiōe pater-
 næ virtutis, & quos sine alio despicerē-
 mus respectu, veneramur patrem in eis
 D 3 spectan

LIB. I. DE SVBVENTIONE

Munera
deo di-
gna.

Gloria.

spectantes, non ipsos. vnde oritur decus
nobilitatis. At sepulchra & altaria & sa-
crata ornamenta, & missæ, & psalmi tui
abominatio sunt ante deū, cui tu ex mor-
tuis lapidibus templum dum suscitās, vi-
ua eius templa cadere ac interire pate-
ris. Non donaria & magnifica munera
respicit deus, sed puram mentem, & im-
maculabilem cōscientiam. hæc vox etiā
gentilibus nota fuit, tradita a Platone,
Xenophonte, Cicerone, Seneca, quanto
Christianis debet esse notior? quibus nul-
lo templo est opus, quum adorēt patrem
in spiritu: cuius patris templum est mun-
di vniuersitas, sed peculiarius puri ani-
mi, dicente Apostolo: Templum dei san-
ctum est, quod estis vos. quid dicā quæ-
ri his omnibus famam quandam, potius
quam dei cultum, quod ostendit nomen
vbique inscriptum, & insignia passim affi-
xa? Iam quid illic facit aurū? putas deū
vel puerum esse, qui capiatur auri fulgo-
re. vel auarum, qui possessione. vel homi-
nem, qui usu. Verum gloria viuēti, si ex-
petatur, grauis. si non expetatur, inuti-
lis. mortuo superuacua. maioribus enim
detinebitur vel gaudijs vel supplicijs, q̃
vt his

vt his nostris vocibus, etiam si ad eū per-
 uenirent, moueatur. Quid Achilli pro- 15
 dest Ilias Homeri tā cantata? quid Vlyf-
 si Odyssea? vel vtrumq; opus auctori suo?
 Quid Alexādro tot per oriētem Alexā-
 driæ? Quid Flādræ Comitibus auratæ
 statuae pro Burgo positæ? vt transeam
 quam caduca & breui peritura sint eius-
 modi opera, sed certe pauci intuentur,
 pauciores animaduertunt, nemo fere de
 ijs inquirat, quorum monumenta sunt;
 & vt inquierit, haud magno æstimat.
 quod si gloria quæritur, quæ maior, quā
 si benefacias? si prosis? si iuues multos?
 hæc vna apud priscos homines ad im-
 mortalitatem via, vt a nobis est in supe-
 rioribus expositum. deos vocauerunt be-
 neficos. Deus est, inquit Plinius, morta- 16
 li iuuare mortalem. nec inter virtutes
 est vlla liberalitate & munificentia gra-
 tior & plausibilior, propter quam solam
 multi ingentia sunt regna consequuti.
 Sed vnicuiq; homini bona gloria existi-
 manda est, vt solutus corpore bene a con-
 scientia sua & deo audiat, atque eam
 ob causam beatissima æternitate per-
 fruatur.

D 4 Quia

LIB. I. DE SVBVENTIONE
QVAE VNICVIQVE A DEO DAN-
TVR, NON PROPTER IPSVM
DARI SOLVM.

Meum.
Tuum.

Naturæ
beneficia

PLato philosophus felices fore respu-
blicas aiebat, si duæ illę voces ex ho-
minum vita tollerētur, meū & tuū.
Quantas enim inter nos excitāt tragœ-
días? & quibus clamoribus illa intonan-
tur? meum dedi, meū abstulit, meum nō
tanges. tuū non attigí, tuum tene, tuo sis
contētus. quasi vero aliquid vllus hoīm
possideat, quod merito queat suū appel-
lare; etiā virtutem ipsam a deo accepit, a
quo nobis data sunt omīa, alijs aliorum
caussa. Primū natura, per quam volo deū
intelligi. nam nihil est natura aliud, q̃ il-
lius voluntas & iussus. hic ergo quātas
utilitates nobis siue ad vescendū herba-
rum, radicū, fructuū, frugū, pecorum, pi-
scium, effudit? omnia in cōmune. siue ad
vestiendū pelles, vellera, tū ligna & me-
talla, & cōmoditates animātium, vt ca-
num, equorū, boū, deniq; quæcunq; pro-
tulit, in hac proposuit domo nullis repa-
gulis aut feris clausa cōmunia ijs, quos
progenuit. dic tu, qui occupas, an sis na-
turæ magis filius, q̃ ego? si nō es, cur me
excludis,

excludis, tanq̃ legitimus naturæ filius
 nothū? At inquis operā & industriā na-
 uauī, liceat & mihi possidere, idē faciam.
 Ergo quod natura liberalitate sua dedit
 cōmune, nos malignitate nostra propriū
 facimus. quod illa obuiū exposuit, nos
 auertimus, recondimus, claudimus, tue-
 mur, arcemus alios poste, pariete, feris,
 ferro, armis, deniq̃ legibus. Itaq̃ auari-
 cia & malitia nostra charitatem & famē
 indicit abundantiæ naturæ, & diuitijs dei
 paupertatem adfert. Iam per malignita-
 tem nostram effectū est, ne vere deo dici
 possit. Aperis tu manū tuam & imples
 omne animal benedictione, nō pōt iniri
 numerus eorum qui tertio ab hinc anno
 in Bethica extincti sint fame, victuri ad
 huc, si tam essemus prompti ad ferendā
 opem, q̃ ad petendam. aut si nos vel be-
 stiarū liberalitas moueret, & sensus qui-
 dam naturæ accommodatior, quam no-
 ster, quarum nulla est, quæ pasta & satu-
 rata, residua non hic in cōmune incusto-
 dita velut in amplo quodam naturæ re-
 linquat penore. Quapropter sciat quis-
 quis naturæ munera possidet, si cum ege-
 no fratre comunicet, iure possidere, &

17

Bethicæ
fames.

D s ex natu

18 ex naturæ voluntate ac instituto. sin se-
cus, furem & raptorem esse naturæ lege
conuictū & damnatū, quum occupet &
detineat, quæ natura non ipsi vni pro-
crearat. Ad Architā Pythagoricum Pla-
to scribit: Nō nobis solis natī sumus, sed
ortus nostri partē patria vendicat, par-
tem amīci. & senex ille in comoedia: Ho-
mo sum, humani nihil a me alienum pu-
to. Nemo sit ergo huiusce rei insciens, se
nec corpus, nec animam, nec vitam, nec
pecuniam habere in vsum modo suum
& commodum data: sed esse illarum re-
rum omnium dispensatorem: nec alio fi-
ne a deo accepisse, hoc & si vmbra qua-
dam, tamen vetusta gētilitas vidit, quæ
ita per leges de suis ciuibus sanxit, vt ap-
pareret vnumquemq; omnia debere suæ
ciuitati. huic in quemq; ius ac fas esse de
corpore, de vita, de fortunis statuere. vn-
de illi apud Athenienses Areopagitæ,
apud Romanos Censores in vitam, cen-
sum, mores cuiusq; inquirebant, vt legi-
bus & pœnis iudicarent, quam hæc ab
vnoquoq; in publicum cōmodum admi-
nistrarentur. Sed in ea quidem re afferā-
mus iam nō hominum testimonium, sed
dei edictū.

dei edictū: Grátis: inquit, accepistis, grá-
tis date. & parabola proposita est de eo,
qui talentum quod a domino acceperat,
quia recōdidit, nec est eo negociatus, pu-
nītur acriter, collaudatis ijs, qui negocia-
tione rem auxerant: hoc est multos adiu-
uerāt illis ípsīs dñi beneficijs. Quocirca
fur est, nō qui hæredí, quod inopibus lar-
giatur, detrahít: sed q̄squis inútiliter eru-
ditiōe abutitur, vel víres consumit, vel
sciētiā sinit torpescere, vel pecuniā
profundit, vel asseruat. Dicit aliq̄s, idē
ingenti cum supercilio, de meo hæc fa-
cio: quid mihi ad tribunal Christi cha-
ritatis & mutæ beneficentiæ vindíci,
id allegas, quod non tibi licuisset ad sel-
las censorum Romanorum? ostendi ní-
hil esse cuiquam suum. Fur inquam est
& raptor, quisquis pecuniā in aleam
prodigit, qui domi in arcis coactam de-
tinet, qui in ludos effundit aut epulas,
qui in preciosas admodum vestes, aut
instructissimum vario argento atque au-
ro abacum, cui vestimenta domi com-
putrescunt, qui emptitandis rebus su-
peruacuis, aut inútilibus, pecuniā
expendunt, qui in vanas superstru-
ctiōes.

LIB. I. DE SVBVENTIONE

ctiones. Deniq; quisquis, quod superest
necessarijs naturæ vsibus, nō egenis im-
partit, fur est, & si nō humanis legibus,
quāquā his etiam nōnullis, certe diuinis
punitur.

NON CONSTARE PIETATEM ET
CHRISTIANISMVM SINE BE-
NEFICIENTIA MVTVVA.

HActenus diuina cū humanis cōiun-
xi, propter eos, q̄ tenebris altissimis
immersi nō ferūt diuinæ lucis ful-
gorē. Nūc vero sola persequemur illius
principis ac domini iussa, de quo dicit:
Mat. 10. Nolite eos timere, qui occidunt corpus,
postmodum autem nihil habent reliqui,
quod agant. illū timete, qui vbi corpus
occiderit, animā potest mittere in gehē-
nam. sed nos tantopere ad scelera occa-
luimus vt nihil æque surdis audiatur au-
ribus, quam quæ deus iussit. Nec sal-
tem vitæ huius vanitas nos commone-
facit, non esse hic spes nostras figendas,
ad illum venturos nos, qui fuerit & spe-
ctator, & testis nostrarū quoq; cogitatio-
num, eundem futurum iudicem, & vnū-
quenq; nostrum pro meritis aut retentur-
um secum in æterna beatitudine, vel
missurum

missurū ad supplicia. Deus ergo p̄ quos
nobis loquitur, nisi primū per filiū suū:
hinc per sanctos viros, & spiritu eius af-
flatos: sed dei certissima oracula expres-
sa sunt libris veteris ac noui testamenti.
Quibus omnibus nihil cōmendatur ma-
gis, nihil inculcatur crebrius, q̄ misericor-
dia: seu q̄s Gr̄ce malit, eleemosyna.
In Deuteronomio sic dominus loquitur:
Non deerunt pauperes in terra habitati-
onis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, vt Cap. 15.
aperias manum tuam egeno & pauperi,
qui tecum versatur in terra. Nec gratis
hoc iniungitur, additur præmium, vt pa-
ratam inueniat misericordiam, quisquis
exhibuerit. In psalmo enim 40. Dauid
inquit: Beatus qui intelligit super ege-
num & pauperem, in die mala liberabit
eum dominus. Dominus conseruet eū,
& viuificet eum, & beatum faciat eū in
terra, & non tradat eum in animā inimi-
corum eius. Dominus opem feret illi su-
per lectum doloris eius. vniuersum stra-
tū eius versasti in infirmitate eius. Eius-
dem vatis versiculus ille ex 9. Psalmo:
Tibi derelictus est pauper, orphano tu es
adiutor. aperte declarat potentem in
hoc esse

hoc esse a domino vel dignitate ornatū,
vel munitum ac instructum potentia, ho-
nore, autoritate, opibus, vt tutor & de-
fensor sit inopis, vt robustior filius imbe-
cilliori a patre custos adiunctus. Nec de
sacrificijs & ceremonijs suis dominus
est sollicitus, misericordiam ab homine
exigit. huic vni mercedem pollicetur.

Cap. 58.

Apud Esaïam prophetam verbis domi-
ni sic legitur: Rogant me iudicia iusti-
tiæ, & appropinquare deo volunt. Qua-
re ieiunauimus, & non aspexisti: humili-
auimus animas nostras, & nescisti: Ecce
in die ieiunij vestri inuenitur volun-
tas vestra, & omnes debitores vestros re-
petitis. Ecce ad lites & contentiones ie-
iunatis, & percutitis pugno impiæ. Nō est
hoc ieiunium quod placet domino. Nō-
ne, inquit, hoc est magis ieiunium, quod
elegi: Dissolue colligationes impietatis.
solue fasciculos deprimentes. dimitte eis
qui confracti sunt, liberos, & oē opus di-
rumpe. Frange esuriēti panē tuū, & ege-
nos vagosq; induc in domū tuā. Quū vi-
deris nudum, operi eum, & carnem tuā
ne despexeris. tunc erumpet quasi mane
lumen tuū, & sanitas tua citius orietur.
Et ante

Et anteibit faciē tuā iustitia tua, & gloria dñi colliget te. Tūc inuocabis, & dñs exaudiet; clamabis, & dicet, ecce adsum. Haftenus Esaias. Quærit & circumspicit peccator quēadmodum offensum ab se dominum queat placare, offert victimas, offert primogenitū suum, & spretis omnibus, quæ extrinsecus poterant adferri, de interioribus misericordia postulatur. Sic em̄ legimus in vaticinijs Micheæ prophetæ: Quid dignū offerā domino? Curuabo genu deo excelsio? Nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Nunqd placari potest dominus in millibus arietū, aut in multis millibus hircorū pinguiū? Nunquid dabo primogenitū meum pro scelere meo, fructum ventris mei, pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi o homo, quid sit bonū, & quid dominus requirat a te. Vtiq; facere iudiciū, & diligere misericordiā. Quibus curæ est perscrutari naturas rerum, perhibēt, amorē natura & ingenio suo a nulla re verius elici q̄ ab amore. sic nihil æque dei misericordiā nobis conciliat, q̄ nostra misericordia. Qui pronus est ad misericordiam, inquit Salomon, benedicet.

Amor a-
more eli-
cit.

Miseri-
cordia.In Ge-
nesi.

Psal. 36.

Christi
autori-
tas.

benedicetur, & de immiseri corde idē ait:
 Qui obturat aurē, ne audiat imbecillū,
 & ipse inuocabit dominum, & non erit,
 q̄ exaudiat eū. Sed nos aquā, vt dicitur,
 in mari quærimus, quid aliud sonant ve-
 tera dei præcepta, nisi vnicam viā nanci-
 scendæ dei misericordiæ esse nostrā mi-
 ricordia, etiā vsq; ad cōmoda vitæ huius
 temporariæ? Abraam & Loth consuetu-
 dine accipiendi hospites, angelos insciū
 receperūt, tantoq; honore digni sunt ha-
 biti: nec angeli assymboli discesserunt.
 Loth ab incendio & ruina quinq; vrbū
 exemptus est. Abraam filiū recepit ori-
 ginem promissæ illius sanctæ ac innume-
 ræ posteritatis. Rex ille & vt senex, &
 vt vates, sic inqt: Iunior fui, etem̄ senui,
 & non vidi iustū derelictum, nec semen
 eius quæres panem. Tota die miseretur
 & commodat, & semen illius in benedi-
 ctione erit. Veniamus ad Christū fide-
 lissimum legatum patris missum ad nos
 magna & admirabili autoritate signo-
 rum & virtutum in illa humilitate cor-
 poris, vt hominem hostem irato reconci-
 liaret patri, insipientem erudiret, erran-
 tem in viā reduceret, cæco vsum redde-
 ret solis

ret solis ac luminū. hunc audiri pater voce sua iussit. nos illius doctrina ac luce nos veditamus. illius gloriamur nomine, quod est super omne nomen: nec est aliud super terram, per quod salui esse possimus. nec aliud, in quo nos conveniat gloriari, quam Pauli exemplo, cruce domini nostri Iesu Christi. Sed equidem non video, qua facie audeamus Christianos profiteri nos, quum nihil ex ijs præstemus, quæ Christus prima iussit, ac prope sola. habebant gentiles philosophi suum signum, quo agnoscebantur, nuditatem pedum, sicut Nazianzenus perhibet, vilitatem vestium: habent Iudæi circumcisionem: milites in bello sua signa, oves signatae sunt, merces itidem. Christus nullum ne habet signum, quo notat suos, atque ab alienis separat: In hoc inquit, cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis invicem. & mox: Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem. hoc est caput, hoc primum dogma. Amoris hæc est natura, ut omnia faciat communia, iuxta priscum verbum quod a Pythagora & a Pythagoricis profectum cæteræ philosophorum nationes retinuerunt. nec secus qui amat, res amice curat,

Gal. 5.

Christi
signum.

Ioan. 15.

Amicitie
lex.

19

ei curat, & tractat, quam suas ipsius, in-
 terdum quoque accuratius, & ardentio-
 re affectu. At in nobis vnusquisque suum
 agit negocium, nemo fratris. & quem-
 admodum Paulus Corinthios obiur-
 gans, inquit: Alius esurit: alius ebrius
 est. Tantum abest, vt quæ habes com-
 munes fratri, vt quacunque arte & frau-
 de possis, quæ frater possidet, ad te tra-
 has. pauperem vides nudum, ipse vesti-
 bus non indutus, sed onustus & obru-
 tus, ac præteris. vbi iam signum illud,
 quo Christi oues censentur? At ne deum
 quidem diligit, qui hominem non dili-
 git. testificatur hoc Ioannes in epistolis
 suis: Qui habuerit substantiam huius
 mundi, & viderit fratrem suum necesse
 habere, & clauferit viscera sua ab eo,
 quomodo Charitas dei manet in eo? &
 post paululum: Si quis dixerit, quod di-
 ligit deum, & fratrem suum oderit, men-
 dax est. qui enim non diligit fratrem suum,
 quem videt: deum, quem non videt, quo-
 modo potest diligere? Ad hæc nec Chris-
 sto credit, qui ei non fidit. quid enim est
 aliud credere alicui, quàm eius dictis fide-
 re, &

Ioan. 3.

1. Ioan. 2.

re, & promissa existimare certo euentura? Atqui dominus omnibus etiam ijs, qui de nobis pessime sunt promeriti, & nocerent, si qua possent, iussit nos benefacere, quodque difficilius est, benecupere. Ille se debitorem tibi offert pro eo, in quem beneficium contuleris. si crederes tam eximiam illum relaturum gratiam, quantam pollicetur, an non dares? qui negociatori das decem ducatorum millia, vt cum fœnore recipias, fîsus aut verbo mortalis, aut syngrapha mali. At qui & a Christo habes syngrapham. sed nimium carne opprimimur, & spiritalia in animos nostros non penetrant circumseptos tanta mole carnis, quæ vitiorum assuefactione callum duxit. Nec vitam nostram deo, a quo vno & genita est, & conseruatur, credimus. Nam si Christo crederemus iubenti, vt totam curam tuendi & sustentandi nostri reijciamus in patrem, a quo sunt omnia, qui que ea & pascit, & sustentat, quæ sine cura sunt, essemus vsque adeo solliciti? non essemus, si Rex aliquis mortalis sponderet. quid aliud dicam,
E 2 nisi

LIB. I. DE SVBVENTIONE

nisi sic nos loq tanq̃ omnia credamus,
 sic viuere tanq̃ nihil. Neq̃ vero te tan-
 git, quod summū & postremum est in re-
 ligione, finis vitæ vel per virtutem vel
 per vitia transactæ, quā præmia vel sup-
 plicia consequunt̃. Peccata dicit eleemo-
 syna purgari. Reliquum inquit est, vt fa-
 ciatis misericordiã, & sunt vobis munda
 omnia. confirmauit veterum sententiã.
 Siquidem Thobias ait: Præmium enim
 bonum tibi thesaurissas in die necessita-
 tis. quoniam eleemosyna ab omni pecca-
 to & a morte liberat, & non patietur a-
 nimã ire in tenebras. & Ecclesiasticus:
 Ignem ardentem extinguit aqua, & mi-
 sericordia resistit peccatis. superbissimo
 Regi Daniel consulit, vt peccata & blas-
 phemias suas misericordiã, & eleemosy-
 nis pauperũ redimat. concinunt his om-
 nibus Christi discipuli ex magistri scho-
 la dicentes: Charitas operit multitudinẽ
 peccatorum. Centurioni illi gentili in
 Actis apostolorũ propter eleemosynas
 indicatur ab angelo iter salutis. Et quẽ-
 admodum ad ciuitatem aliquam demig-
 raturis salutare consilium est, si quos
 eius incolas officio sibi aliquo demereã-
 tur, sic

LUC. II.

1. Pet. 4.

Acto. 10.

tur, sic dominus admonet atq; hortatur Luc. 16.
 nos ex mammona iniquo amicos quere- 20
 re, qui nos mortuos recipiant in æternas
 illas domos. & adolescenti qui de vita
 æterna consulebat, respondit: Si vis per-
 fectus esse, vade & vende omnia, quæ ha- Luc. 18.
 bes, & da pauperibus, & habebis thesau-
 rum in cœlis, & veni sequere me. Iudicis
 viuorum & mortuorum vtinam nō mi-
 nus quisq; sententiam metueret, q̃ sæpe
 audiuit, & quam nulli non est cognita,
 qui vel pro misericordiæ operibus præsti- Mat. 25.
 tis beatā æternitatē remuneratur, vel p
 omiſſis supplicio addicit. Quid dicemus
 ad hæc omnia? An cōtingit nobis, quod
 de Pharisæis narrat Lucas in euāgelio:
 qui q̃ essent auari, irridebant præcepta
 Christi: nec vllī sunt adhuc, quibus eque
 ridicula est cœlestis doctrina, q̃ accensis
 diuitiarū cupidine: vt ineptus est regno
 dei diues, q̃ opes suas amplectit: nec sine
 maxima causa Paulus apostolus solam Auaricia
 ex peccatis oībus auariciā appellauit ser- 1. Thim. 1.
 uitutē idolorū. pecuniā enim inqt, quidā
 expetentes a fide nauī tutiss. deciderūt.
 Nullū crimē morte ab Apostolis vindi-
 catū est, præter auariciā Ananię, & cōiu-
 E 3   gis,

Act. 5.

gis, in quā Petrus potestātē illā apostolicā non per tortorē & carnificē, sed efficacia vocis suæ ostēdit, & exercuit: q̄ sciret, quantum affectus ille p̄ his moribus, & pietatī nostræ odium bellūq; indixisset: quod aliquando exarsurum esset maximo detrimēto & clade religionis. Examinet quisq; conscientiā suā, an credat illa, quæ recēsuimus, quū his tā parū moueatur. at credo, ait vnusq; ego vero credere te audio, credere nō video. Filioli hortatur Ioannes: ne diligamus verbo tātū, sed re, & opere. & Iacobus: Estote factores verbi, & nō auditores tantū. si credis, cur tātis p̄missis & minis nō tangeris? cur qđ assignatum tibi est munus, nō capellis? præsertim tātis gaudijs paratis ei, q̄ fecerit: tātis cruciatibus, q̄ prætē miserit. Summa hæc est: ego neminē existimo Christianū esse, q̄ quatenus potest, non subuenit fratri indigenti. Paulus &

Gala. 2. Barnabas quū Hierosolymā venissent, Iacobumq; fratrem dñi loci illius sanctissimū Episcopū, simul & Petrū & Ioannē cōuenissent, exposito euāgelio, qđ predicarāt in gentibus, & collaudatī ab aplīs, sic digressi sunt, vt vtrinq; tātum de misericordia

sericordia meminissent. dextras, inquit, dederūt mihi, & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi in circuncisionē, tantū vt pauperum memores essemus. de toto hoīe curant, totum alunt, & reficiūt, totī student prodesse. menti per prædicationē & sacram doctrinā, corporibus primum miraculis & virtute pellēdi morbos, quæ comitabatur prædicationem, cōstantissimamq; illā fidē, & adiūmētis vitæ in colligenda pecuniā, qua indigē alerentur. hoc est vere Christiani & sectatoris principis ac magistri sui, qui totum hominē fecit, totum sanauit, totum aluit, mentē doctrina, corpus cibo. ita conuenit nos & animo benefacere, & corpori, quæcūq; facultas detur.

Q V A N T V M E T Q V O M O
D O C V I Q V E B E N E F A
C I E N D V M.

Cicero, Aristoteles, Theophrastus, Panætius, Possidonius, Hecaton, Seneca, & cæteri, qui de officijs vitæ communis scripserūt leges quasdam statuunt, cui, quatenus, q̄tum, quando, quemadmodū præstādum sit vel officiū,

Officia
vitæ.

E 4 vel

LIB. I. DE SVBVENTIONE

Charita-
tis præ-
ceptum.

Benefi-
cij magni-
tudo.

Matth. 5

vel beneficium, vel referēda gratia. Sed
quum humana sola persequerentur, non
omnia potuerūt suis præceptis cōclude-
re, propterea q̄ hominū naturavarietate
sua infinita est, quā formula sua diuina
dominus cōprehendit, videlicet autor il-
lius. Dato enim charitatis præcepto er-
ga deum & hominem, ceu normā quan-
dam & amissim assignauit, qua vniuer-
sa mortaliū omniū vita possit dirigi. Si
quis vere & ex animo deū diligit, & fra-
trem propter deum, amor ille verius ei
suadebit & rectius, quid agendum sit, q̄
quicunq; magistri sapientiæ. Sumat q̄sq;
in proximum affectum germane ami-
cum, atq; in iuuando deū solum spectet,
ab illo sperans remunerari se, nihil dico
amplius. hoc vnicū documētum superat
longa illorum philosophorū, quos modo
cōmemorauī, scripta. De magnitudine
beneficiij, & in quem conferendum, sunt
illa Christi: Omni petēti abs te dato: vo-
lenti mutuari abs te, ne auertaris. Bene-
facite p̄sequentibus vos, amate eos, qui-
bus estis inuisi. orate pro ijs, qui vos exe-
crantur, ac deuouent, nempe sic agēdum
est ei, qui a rebus istis mūdi huius peni-
tus se

tus se ad dei vnus fiduciam, & amorem
 sustulit. Illud vero Thobia humanū ma-
 gis : Ex substantia tua fac eleemosynam,
& noli auertere faciem tuā ab vllō pau-
pere. Ita enim fiet, vt nec a te auertatur
 facies dñi. quomodo potueris, ita esto mi-
 sericors, si multum tibi fuerit, abundan-
 ter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam
 exiguum libenter impartire. cui nō dis-
 sonat, quod in Ecclesiastico legiū : Ante Cap. 14
 mortem tuam benefac amico tuo, & se-
 cundum vires tuas exporrigens da pau-
 peri. Hi facultatem metiuntur, & sollici-
 tudine non carent, quæ amor excludit.
 Sed quanto hi melius, q̃ qui ex ingen-
 ti iuuandi facultate & copia exiguam
 portiunculam impartiunt: vt qui ex am-
 plissimis opibus vnā aut alterā stipem
 vnciariam, dicamus minutam: vt hacten-
 us fecimus voce vestrati. Qui parce,
 inqt Apostolus, seminat, parce & metet.
 & qui in benedictionibus seminat, id est
 largiter & plena manu, abunde etiā me-
 tet. similis est ad Galatas sententia, quam
 statim referam : Vt a deo accipis, sic illi
 reddito. si ille affluenter dat tibi, cur tu il-
 li retribuīs tam arcte & maligne? præci-

E s pue

pue quā nīhīl tībī dederit ppter te vñ; sicuti differuimus. Neq; vero necessitates nostras sic conuenit metiri nos, vt luxum & diffluentia inter necessitates ponamus, sicut sericis vestiri, auro & gemmis fulgere, stipari magna frequentia administrantium, quotidie epulare oppipare, aleam animose ac largiter ludere. At ne quis blandiatur sibi, tanq; de multis copijs multa etiā egenis elargiat, admonendi sumus nō esse acceptā deo eleemosynā, quæ ex sudore & substantia pauperum rapta sit a diuite, quale est enim per fraudē, per imposturā, per rapinā, p vim expoliāte te multos, vt aliquid paucis aspergas: surrīpūisse mille, vt des centū; in quo putāt se quidam satisfacere, si ex magnis vel prædis vel fraudibus redimant se aliqua portiuncula, quam dent egenis, aut ex qua ædificent facellū, affixis suis insignibus, aut templum ornēt specularibus, aut quod ridiculū magis, auditori noxarū numerēt, vt absoluantur. Cōfessio Zachari publicani hac est: Ecce domine dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quē defrauda- uerim, reddo quadruplū. Ideo sic a Christo absol

Luc. 19.

sto absoluit. Salus hodie huic domui facta est, qm̄ & ipse filius sit Abraæ: nēpe qui iustitiā Abraæ non profitebat̄ noīe, sed præstabat operibus. De iustis ergo & bene quæsitis grata est dño eleemosyna. faciat qsq; quod Zacheus, vt idē audiat. Et omnibus est benefaciendū, nam pro om̄ibus se offert Christus. ac ne nos deterreat inopis indignitas, habemus dignissimū deum, qui nobis immerētibus prior benefecerit. is se ex creditore debitorē facit, si quid das pauperi. Aristoteles philosophus gentilis non perinde bonus, ac doctus, quū malo homini numū rogantī dedisset, admonētibus amicis, ac subobiurgātibus, quod benefecisset indigno, non, inquit, illius sum misertus, sed naturæ: quāto nos magis decet misereri pauperis propter deum? cuius misericordia si vel tēporis punctū a nobis recederet, quid esset nobis vniuersis miserabilius? Atqui hæc est dei & dominivniuersorū syngrapha. Quicquid vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Audi etiā hominem, si fas est hominē post deū audiri, sed sapientissimus est, & dei scriba. itaq; Deus putabitur loqui. Fœneratu domino,

Benefaciendum
om̄ibus.

Mat. 25.

uer.
19.

LIB. I. DE SUBVENTIONE

domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinē reddet ei. Quis nostrum expostulationem illam domini sustinere poterit: Serue nequā cur ex meo non dedisti, quod ipse iusseram? quid fecisses de tuo? Itaque æterna hæc bona non habebis, in quibus fidelis non esses, qui in mūdi vanitate infidelis fueris. Non hæc fingo. Christi verba sunt in Euangelio Lucæ: **Luc. 16.** Qui fidelis est in minimo, & in maiore fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in maiore iniquus est. Si ergo in iniquo māmōna fideles nō fuistis, quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Sed expendendæ sunt hominū necessitates: alij plus egēt alijs. Sunt etiam quibus præstat talentum dare, quā alijs minam: vt qui pecuniam in vsus honestos expendunt. Aleatoribus aut scortatoribus dare: quid est aliud, quam igni stupā addere? quod dicunt, non esset hoc beneficium, sed damnum. Ideo Paulus ad Galatas sic scribit: Communicet is, qui in fide instituitur, ei qui instituit in omnibus bonis. nolite errare, deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc &

Necessitates expendēg.

Cap. 6.

nac & metet. Qui seminat in carne sua,
de carne & metet corruptionem. qui au-
tem seminat in spiritu, de spiritu metet
vitam æternam. Bonum autem facien-
tes non deficiamus. tempore enim suo
metemus non deficientes. ergo dum tẽ-
pus habemus, operemur bonum ad om-
nes, maxime autem ad domesticos fidei.
Timotheo præcipit, vt Presbyteri, qui
bene præsunt commisso gregi: honore,
hoc est munere, & liberalitate duplici di-
gni habeantur. præcipue ij, qui laborant
verbo & doctrina. videlicet quod hi pec-
uniam commendatam ac veluti credi-
tam melius dispensabunt, quam imperi-
ti, aut nequam, aut flagitiosi homines.
Ad eundem modum probum ingenium
fouendum, ad iuuandum, prouehendum,
ornandum, instruendum facundia, eru-
ditione, autoritate. malum vero coercẽ-
dum, spoliandum, exarmandum, torquẽ-
dum. detrahenda ei eloquentia, & auto-
ritas nocendi instrumenta. non ponen-
dum ferrum in manu furentis. Sed hoc
discrimen non quemadmodum nunc fa-
cimus, expendendum est, vt pluris apud
nos valeat cognatio, aut noticia, aut cõ-
munis

LIB. I. DE SVBVENTIONE

munis patria, familiaritas, officia, q̄ sapientia, mores, virtus; hinc enim sumendum discrimen, nō illinc. Vere fratres sūt, quos peculiari quodam & sancto modo genuit Christus, apud quē non est distinctio Iudæi, & Græci. Nam idē dominus oīm, diues in oēs, qui inuocāt illum. sed certe in hoc summa rei vertitur. referantur omnia ad bonum illud præcipuū, vt tātum iuuetur quisq̄, quantū ad hoc videbitur indigere. & cuiq̄ demus plurimum profutura, & diu, quantū ratio vel necessitatis eius vel facultatum nostrarū feret. Quæ nō iuuant, supuacua sunt, onera magis q̄ munera: vt fœminę aut senī, sicut inquit Seneca, arma venatoria, rustico libri, iam quę nocent, quanto verius maleficia sunt, vt ebrioso vinum dare, gladiū pugnaci: in quo dum putamus pdesse, vehementer lædimus. quid distant talia amicorū munera & hostiū vota? At in modo, vt ne quid ad nos referamus, omnia in deum. Idcirco alacriter exequēdū, quod Thobias dixit, libēter. & Paulus: Vnusquisq̄ det sicut destinauit in corde suo nō ex tristitia, aut ex necessitate, hilarē em̄ datorem diligit deus. Itaq̄

*Beneficij
ut sumi
non sunt
alacriter
viri*

Beneficij
modus

..Cor. 9.

Itaq; ex animo adiuuandum & benefa-
ciendū prōpto nascat̃ beneficiū: nō quia
aliud non audeas, vel negare erubescas.
Porro qui differt nō admodū abest a ne-
gāte. arguit em̃ tarditas refugisse nos, &
eripi magis a nobis, q̃ impetrari. dādum
ergo cito, id est quū primū se ostendet oc-
casio, & maturitas vtrinq;. serū benefi-
ciū post opportunitatē, imo nō est benefi-
ciū. At vero nec anteq̃ sit opus, cito di-
citur, cito est enim anteq̃ vrgeat necessi-
tas, anteq̃ ad flagitiū aut facinus adege-
rit, anteq̃ rogandī rubor faciē accēderit:
quod est præmiū muneris maius ac gra-
uius, q̃ pecuniā, vt est gratū bñficiū, qd̃
rogandī necessitatē ātecessit. Et hilaritas,
quā Paulus vult beneficētiæ admisceri.
prōptus est ille animi affectus in vultu,
verbis, & toto gestu emīnēs nō ornātes
munus verbis, quod amēs ille amator in
comœdia seruo mādat: sed aīm pferētes
alacrē, lætū, q̃ bñfacere cōtigīt. tū etiā cu-
pidū amplius dandī, si ita res postularer,
aut liceret, libertate tñ incolumi & non
cōfusiis volūtātū signis: vt nihilominus
aperias, qd̃ displiceat, qd̃ correctū velis,
ac mutatū. Nam admonitio & castiga-
tio genus

21

tio genus est eleemosynæ, vt declarauimus, maioris q̃ pecuniæ erogatio. Cauēdū tñ, sic corripias, vt ne videaris id facere, q̃ moleste feras peti abs te beneficiū; aut q̃ ius illud reprehēdendi nō ex illius culpa sumpseris, aut amico tuo pectore, sed autoritate beneficentiæ. inualida em̃ est tūc obiurgatio. proinde cōsultius est apud eiusmodi suspicaces hoīes castigatiōē in aliud tempus differre, videlicet quū nihil das. Nec nobis arrogemus q̃c̃ q̃, nā nō de nr̃is bonis imptimur, sed deo reddimus, q̃ sua sūt. qñ potius habeamus grām, q̃ vti licuit, & existimemus actū nobiscū optime, q̃ fuerit, vnde tantā consequeremur mercedē. Nec beneficiū corruerimus exprobratiōe, iactātia, cōmemoratiōe, ostētatione. Deniq̃ nihil velimus datū hoīm oculis, sed dei, quominus expectarimus ab hoībus, hoc plus accedet a deo. Si ab hoībus prāmium speremus, diuino frustrabimur, plerūq̃ & humano quoq̃. illa ergo beneficentia deo gratior, quæ solis dei oculis exhibetur, in qua nihil humanę vanitati relinq̃tur. pulchrū tēpla extruere, & ornare, q̃bus deus colatur; sed nescio qd vendicat sibi

in his omnibus affectus humanus, etiā
 in viris, qui mēte sunt integerrima, nam
 de ijs, qui vanitatem solam spectāt, quid
 attinet loqui? quanto purius & sanctius,
 & deo acceptius, quod inter dantem &
 recipientē consumitur? cuius testem solū
 adhibes inuisibilem illū, qui videt omīa.
 in his em̄ soli studes deo placere, nihil ad
 gloriolā tuā conuertis. huius etiā certissi-
 mū & largissimum remuneratorē habes
 patrem illū cœlestē, a quo tu solo aspici
 voluisti. Sed iam dominū ipsum auscul-
 tate apud Matthæum: Attēdite ne iusti- Cap. 6.
 tiam vestrā faciatis corā hominibus, vt
 videamini ab eis, alioqui mercedē nō ha-
 bebitis apud patrē vestrum, qui in cœlis
 est. Quū ergo facis eleemosynā, noli tu-
 ba canere ante te, sicut hypocritæ faciūt
 in synagogis, & in vicis, vt honorifcen-
 tur ab hominibus. Amen dico vobis, re-
 ceperunt mercedem suam. Te autē faciē-
 te eleemosynā, nesciat sinistra tua, quid
 faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua
 in abscondito, & pater tuus, qui viderit
 in abscondito, reddet tibi.

F I N I S   P R I M I

L I R B I.

F Ioannis

LIB. II.

IOANNIS LODO

VICI VIVIS DE SVBVEN-
TIONE PAUPERVM,
LIBER SECVNDVS.

QVANTOPERE CONVE-
NIAT RECTORI CI-
VITATIS CVRARE
PAVPERES.

magistra-
tus in ci-
uitate.

HActenus quid vnumquēq; deceat,
posthac qd ciuitatē publice, & eius
rētorē, qui est in ea, quod in corpo-
re animus, hic non vnam aut alterā cor-
poris partē vegetat, aut viuificat, sed cor-
pus vniuersum, sic magistratui nihil in
suo cōtu relinquendū est neglectū. Nā
qui diuites solum curant, spretis paupe-
ribus, perinde faciūt, ac si quis medicus
non multū censeret manibus subueniē-
dum aut pedibus, q̄ procul absint a cor-
de, quod vt non fieret sine graui damno
totius hominis, sic nec in Republica te-
nuiore negligūtur citra periculum po-
tentium. illi em̄ necessitate pressi partim
furātur. Iudex indignā se putat eā cogni-
tionem.

tionem. sed hoc leue, ditiōribus inuidēt. fremunt atq; indignātur superesse illis, vnde scūrras, canes, scorta, mulas, caballos, elephātos alant. sibi vero nō esse, qđ dent paruis liberis esurientibus, illos superbe ac insolenter diuitijs abuti, quas sibi & similibus eripuerint. Hæ voces haud facile creditu, quot ciuilia per gentes oēs bella cōmouerint, in qbus incensa multitudo & odio flagrās primū oīm furoris sui experimenta in diuites edit. Nō aliā causam afferebāt Gracchi, non aliā L. Catilina ciuilis discordiæ, quā excitarāt, ne quid de nr̄is tēporibus vel regionibus cōmemorē. Equidē nō pigebit adscribere locū quendā ex Isocratis oratione, quæ Areopagitica dicit̄, de moribus ciuitatis Atheniē. Similia, inq̄t, dictis sunt, quomō ipsi inter se agitabant. Nō em̄ circa publica solū erat hic cōsensus, sed in vita etiā priuata. tm̄ alij erga alios prudētiæ ostendebāt, quātū par est tū recte sentiētes, tū patriā habentes cōmunē. Tantū aberat, vt locupletibus tenuiores iuiderēt, vt his nō secus magnæ domus curę essent, ac suę ipsorū, reputantes felicitatē illarū vtilitati sibi eē. opulē

F 2 ti nō

23

LIB. II. DE SVBVENTIONE

ti nō despiciēbāt pauperes, sed cōsyderātes
 pudendā sibi esse ciuiū suorum indige-
 gentiam necessitatibus illorū subuenie-
 bant, quum his quidē agros exigua mer-
cede colendos locarent, alios ad negocia-
 tionem pcuratores suos mitterent, alijs
 alias occasiones præberent lucri. Neque
 vero metuebāt ne in alterū duorū dispē-
 diorū inciderent, aut censu vniuerso spo-
 liari, aut certe parte aliqua. cōtra potius
 non minus ijs confidebant, quæ fuerant
 largiti, q̃ quæ domi asseruabāt. Tantum
 Isocrates. His accedit periculum ex con-
 tagio morborum cōmune, quoties vidē-
 mus hoīem vnū magnū aliquē & sæuū
morbū in ciuitatem inuexisse, vnde alijs
 cōplures perierint: vt pestē, scabiē Gallī-
 cā & eiusmodi. quale est enim, vt in vno
 quoq̃ tēplo cū festū est solēne ac celebra-
 ri. tum maxime penetrandū sit in ædem
 inter duas acies morborū, vomicarū, vl-
 cerū & cæterarū rerum vel dictu obscœ-
 narū. hæc vna sit pueris, puellis, senibus,
 grauidis via. putatis omnes tam esse fer-
reos, vt ad eū aspectū ieiuno corpore nō
 cōmoueantur: præsertim cū eiusmodi vl-
 cera nō mō ingerātur oculis, sed etiā na-

mendicare in ecclesijs

ribus,

ribus, ori, & fere prætereūtiū manibus & corpori admoueantur. tanta est impudētia efflagitādi. prætereo q̄ nōnulli admiscēt se turbæ commodū discedētes a latere extincti peste. Hæc non sunt administratōribus ciuitatū negligēda. tū quo subueniatur morbis; tū ne ad plures seripant. Præterea nec est sapiētis magistratus & studiosi publici cōmodi, relinquerē tantam ciuitatis partem non inutīlēm mō: sed pñciosam quoq; & sibi & alijs. clausa enim multorū benignitate, quū vnde se alant nō suppetit, alij cogunt latrocinia & ī ciuitate & in itineribus exercere. alij clam furant. foemine quę sunt etate bona, pudore abiecto, pudicitia retinere non queūt, venalem ubiq; habent minimo, nec a pessima consuetudine possunt extrahi. Vetulæ continuo lenocinium arripiunt, & lenocinio coniunctum veneficium. egenorum parui liberi prauissime instituti. ipsi cū filiis abiecti ante sacras ædes, aut circunuagantes petendo nec sacris intersunt, nec concionē audiunt. nec scitur, qua lege, quo ritu viuant; quid de fide & moribus sentiāt. Nam eo dilapsa est disciplina Ecclesia.

F 3   stica,

stica, vt nihil administraretur gratis. vendendi vocabulum abominatur, certe numerare cogunt. Episcopus aut Paroecianus tam detonsas oues non putat ad causam & pasturam suam pertinere. Ita nemo est qui medicos illos videat confiteri, communicare cum alijs mensa domini. & quum docentem nullum vnquam audiant, necesse est corruptissime de rebus iudicent, & incompotissime sint moribus. & si forte aliqua ad opes emergunt, intolerabiles existant ob inhonestam & vilem educationem. Vnde nascuntur ea vitia, quae dudum recensui, non tam illis imputanda, quam etiam interdum magistratibus, qui non aliter ciuitati prospiciunt, haud recte de gubernatione populi statuentes. vt qui solum se existiment praefectos litibus pecuniae, aut criminibus censendis. Quum contra magis conueniat eos in hoc incumbere, quo pacto ciues bonos reddant, quam quemadmodum vel puniant malos: vel coerceant, quanto enim minus esset opus poenis, si recte esset prius illud curatum. Romani olim sic suis ciuibus prospexerant, vt nemini necessum foret mendicare, ac ne liceret quidem iam inde a duodecim

*mendi-
canti
tur*

-4

mendici apud Romanos

decim

Iecim tabulis vetitum. idem Athenien-
 sium populus cauit. Legem dabat domi-
nus Iudæe gēti peculiarem, duram, præ-
fractam, videlicet populo cōsimilis inge-
nij : & tamen in Deuteronomio iubet, Cap. 15.
agant, dent operam, quatenus erit suarū
virium : ne vllus sit inter eos indigus &
mendicus, præsertim anno illo quietis,
 & acceptabili domino, in quo semper
 viuunt, quibus dominus Iesus sepultus
 est cum lege, ceremonijs, vetere homi-
 ne, & resurrexit in nouitate vitæ, ac spi-
 ritus. Profecto turpe, ac pudendum est
 nobis Christianis, quibus nihil est ma-
 gis imperatum, quam Charitas, ac ne-
 scio, an solum, tot in nostris ciuitatibus
egenos & mendicos passim occurrere.
quocunq; te vertas, inopia, necessitates
adsunt, & qui extendere manum cogū-
tur, vt accipiant. Quid quod quemad-
 modum renouantur in ciuitate omnia,
 quæ temporibus aut casibus vel mutan-
 tur, vel intereunt, muri, fossæ, aggeres,
 riui, instituta, mores, leges ipsæ. sic par
 esset succurrere primæ illi distributio-
 ne pecuniæ, quæ varijs modis damna
 accepit, excogitata sunt a viris grauissi-

F 4   mis,

mis, & qui ciuitatis saluti volebant consultum quædā salutaria: relaxatio tributorū, agri publici tradebātur colēdi pauperibus: distributio publicitus alicuius redundantis pecuniæ, quod etiam nostra ætate vidimus. Sed illis opus sunt certæ occasiones, quales hoc tempore præarræ contingunt, idcirco ad alia cōfugiendū remedia cōmodiora, magisq; ppetua.

COLLECTIO PAUPERVM

ET PROFESSIO.

Quærat ex me aliquis, quomodo ergo tantæ multitudinī subueniendū cēses? Si quid in nobis Charitas valeret, ipsa esset nobis lex, quæ amantī nō est posita, ea faceret omīa cōia: nec secus alienas necessitates qsq; spectaret, q̃ proprias. Nunc nemo est, q̃ curā suam extra domū suā pferat, iterdū nec extra cubiculū, ac ne extra seipsum quidē. Qñ multi nec parētibus, nec filiis, nec fratribus, nec vxori satis fidi sunt. Ergo remedijs humanis vtcūq; occurrēdū, præcipue apud quos parū habent efficacīæ diuina. Mea quidem sententia ad hūc modum.

Ex pauperibus alij viuunt in ijs, quæ vulgo hospitalia dicunt, Græce ptochotrophia,

divisio p pauperum

trophia, sed notiore illo vtēdum erit. alij publice mendicāt; alij ferunt, vt possunt, domi quisq; suæ suas necessitates. Hospitalia voco, vbi ægri alūtur, & curātur, & vbi certus inopū numerus sustētatur, & vbi pueri ac puellæ educant, & vbi expofiti infantes nutriūtur, & vbi mēte capti cōtinētur, & vbi cæci degūt. hæc omnia sciāt rectores ciuitatis ad curā suā pertinere. Nemo de legibus cōditorū caussificetur; inuiolatę perdurabūt. verba in his expēdenda nō sunt, sed æquitas, vt in cōtractibus bonæ fidei, & volūtas, vt in testamentis. de qua dubiū non est, quin ea fuerit, vt in vsus q̄ fieri posset optimos, relicte a se facultates distribuerentur, & dignissimo cōsumerentur loco: per quos aut quemadmodū fieret, nō tam solliciti, q̄ vt fieret. Deinde nihil est in vrbe tā liberū, quod non subditū sit cognitioni eorum, per quos administratur Respublica. neq; enim libertas est cōmunibus magistratibus non subiici, & parere, sed incitamentū ferocitatis, & ansalicientiæ effusæ in quodcunq; animo fuerit collibitum. nec aliquis potest eximere bona sua curæ & imperio ciuitatis, nisi simul

F s ciuitatē

*Hospitalia
pau
d eue
m g p r u*

*Omnia
subdun
tur ma
gistra
tibus.*

ciuitatem exeat. quippe nec vitam potest eximere, quæ prior est, & vnicuique charior, præsertim quum quisque fortunas suas beneficio ciuitatis tãquam munus acquisierit, ac eiusdem ope conseruet, atq; retineat.

Ergo harum omnium domorum singulas binì Senatores cum scriba aliquo visant, ac scrutentur, prouentus perscribant, atq; eorũ numerũ, ac nomina, qui ibi sustentantur: simul qua quisq; ratione illuc peruenerit. Hæc omnia ad Consules & Senatum perferantur in curiam.

Qui domi paupertatem tolerant, a binis Senatoribus per singulas parœcias ipsi cum liberis annotentur, necessitatibus additis, & qua ratione vixerint antea, ad paupertatem quo casu deuoluti sint, ex vicinis facile intelligetur, quod genus hominum sint, qua vita, quibus moribus. pauperis testimonium ne recipiatur a paupere, nam inuidia non vacat. De his omnibus Consules & Senatus edoceantur. Si qui in aliquem casum repente inciderint, significant per Senatorem aliquẽ Senatui, & de eo ex ipsius qualitate ac conditione statuatur.

Hinc ex

Hinc ex mendicis incertis domicilijs
 agis, qui valent, profiteantur apud to-
 tum Senatum nomen suum, & mendicandi causam, in aperto loco aliquo, aut
 area, ne illa colluies ingrediatur sena- 25
 culum, ægri apud duos aut quatuor Se-
 natores cum medico, vt oculis Senatus
 pareatur, petantur ab eis cognitores, qui 26
 de eorum vita testificentur.

Quos Senatus hisce examinandis, &
 exequendis rebus præfecerit, eis assignet
 potestatem compellendi, coercendi, hac-
 tenus vt possint mittere in vincula, quo
 de ijs, qui non paruerint, cognitio sit
 Senatus.

Q V A R A T I O N E E I S
 O M N I B V S P R O S P I -
 C I A T V R V I C T V S .

ANte omnia illud decernendum,
 qd̄ dominus generi humano tan-
 quā pro multa criminis indixit,
 vt vnusquisq; edat panem suum labore
 suo quæsitum. quū edere, aut ali, aut su-
 stentari nomino, volo non solum cibum
 intelligi sed vestitum, tectum, ligna, can-
 delas: deniq; ea omnia, quæ corporis hu-
 ius victu continentur.

Ne quis

Ociū vi-
tandū.

Ne quis igitur inter pauperes ocio-
sus sit, qui quidem per ætatem aut vale-
tudinē laborare possit, Paulus Apost. ad
2. The. 3. Thessal. scribit: Nam quū essemus apud
vos, hoc denūciabamur vobis, q̄ si quis
non vult operari, nec manducet. Audiui-
mus em̄ inter vos quosdā ambulantes in
quiete, nihil operantes, sed curiose agen-
tes: ijs aut̄ qui eiusmodi sunt denuncia-
mus, & obsecramus in dño Iesu Christo,
vt cū silentio operātes suū panē mandu-
cent. & Psalmista vtrāq; felicitatē & in
vita hac & in altera pmittit ei, qui come-
derit ex labore manuum suarū. Quocir-
ca non patiendum est quemq; in ciuitas-
te ociosum viuere, in qua tanq; in domo
bene instituta vnumquemq; decet esse
in officio. prisca sentetia est: homines ni-
hil agendo discunt male agere.

Sentetia.

Valetudinis habēda ratio, & ætatis.
sic tñ ne simulatioe morbi aut infirmita-
tis imponāt, quod nō fit raro, adhibebit̄
medicorū iudiciū, & q̄ fefellerit puniat̄.

Ex mēdicis validis alienigenę remit-
tēdi ad suas ciuitates, quod etiā iure Cę-
sareo cauet̄, adiecto viatico, nā inhumā-
num esset egenū sine viatico in iter mit-
tere; &

-wre
lemendi

ant. v. l. d. s. lib. ij. et in ant. sent. de quib. p. l. x. de p. n. o. m.
a. d. s. et in . C. v. d. s. lib. 14. t. v. de m. e. d. i. c. i. n. t. i. b.
non in v. l. d. s. et in . l. q. d. s. 20. p. 2. et in . l.
f. v. 12. lib. 1. de p. n. o. m.

tere: & qui hoc faceret, quid aliud quam iuberet rapere? Si vero ex vicis aut oppidis sint bello afflictis, tum reputandū, quod Paulus docet, inter baptisatos in sanguine Christi iam nec Græcum esse, nec Barbarum, nec Gallum, nec Flandrum, sed nouam creaturā, pro indigenis habendi.

Indigenæ rogandi, an artem norint ullam. Qui nullam norunt, si ætate sunt idonei, edocendi, ad quam dicent se maxime propensos, modo liceat. sin secus, ad similem quampiam, vt cui non licebit suere vestes, suat quas caligas nominant. Sin est prouectior, aut ingenio nimis tardo, facilius aliqua tradatur. denique ea quā nemo nō paucis diebus perdiscat, fodere, haurire aquam, baiulare, monotrochon trahere, apparere magistratui, viatorem esse, aliquo proficisci cum literis aut mandatis, equos agere perpetuarios.

Qui foedis modis & per turpitudinē facultates prodegere, vt lusu, scortis, luxu, gula, alendi quidem, nam nemo est fame occidendus, ceterum ijs molestiores imperentur operæ, & victus tenuior, vt alijs

vt alijs sint exemplo, & ipsos prioris vitæ pœniteat, ne facile in eadem vitia relabatur. cohibiti etiam inopia victus, & laborum duricia, non occidendi fame, macerandi tamen.

28 His omnibus non deerunt officinae, in quibus recipiantur. Qui lanificium Armenterij exercent, imo plerique omnes opifices queruntur de raritate ac infrequentia operarum. & qui serica Bruggensia contexunt, conducerent quosuis pueros tantum ad gyrandum quosdam tornuulos, quibus numerarent quotidie singulos stuferos plus minus, præter cibarium, nec possunt inuenire, qui hoc agant. nam parentes eorum aiunt plus illos domum referre ex mendicatu.

Sed publico nomine singulis opificibus certus assignetur numerus eorum, qui per se nequeunt officinam aliquam nancisci. Si quis tantum in sua profecit arte, officinam aperiat. Tum his, tum etiam illis, quibus tyrones aliquos magistratus assignarit, & ea quibus publice ciuitas vitur, quæ sunt permulta, velut imagines, statuae, vestes, cloacæ, fossæ, ædificia locentur facienda, & ea, quæ hospitalibus

talibus erit opus, vt fortunæ a principio pauperibus datæ inter pauperes confu-
mantur. idem Episcopis, Collegijs, Ab-
batibus confulerem. sed alias ad hos scri-
bemus, & spero aliquando illos id sua fa-
cturos sponte, etiam si nullus moneam.

Quibus non fuerit adhuc vel de do-
mino vel domo prospectum, ij tantisper
alantur aliquo in loco de eleemosynis.
sed ne cessent interea: ne per ocium di-
scant desidiā, in eadem domo de-
tur prandium aut cœna viatoribus sa-
nis, & viaticuli nonnihil, quantum sat
erit vsque ad proximam urbem, qua est
illorum iter. *sup. 47*

In hospitalibus qui validi sunt, & il-
lic hærent tanq̃ fuci fruētes alienis su-
doribus, exeant, & ad opus mittantur,
nisi iure aliquo illic eos manere oporteat, velut gentilicio, vt quibus hoc mu-
nus relictum est beneficio suorum maio-
rum: aut qui de facultatibus suis illi do-
mū impartiti fuerint. *29*

Tum cogatur ibi laborare, vt fructus
operis sit cōis. si q̃s alius illic sanus & va-
lēs charitate domus & veterū sodaliū, idē
sibi permitti rogauerit, fiat ei remanēdi
copia *30*

LIB. II. DE SVBVENTIONE

copia eadē lege. Ex bonis olim ī eiusmodi vsus collatis nemini deliciari liceat.

mulieres
ministrae.

mulier
ent

Cæci.

Nam sunt qui ex ministris facti sunt domini. & mulieres delicate viuētes cultu splendido, in origine pñ operis ad ministrandū ascitæ, nunc exclusis pauperibus, aut maligne habitis superbæ dominæ: adimatur hoc eis, ne ex substantia exilium pauperum pinguescant. agant, propter quod illuc venerunt, intētæ sint ministerio infirmorum, similes viduis illis ecclesiæ nascentis, quas tātō opere laudant Apostoli. quod supererit temporis orent, legant, neant, texāt, occupatæ sint bono aliquo & honesto operi, quod etiā ditissimis ac nobilissimis matronis Hieronymus præcipit. Nec cæcos patiar ociosos vel sedere, vel obābulare. sunt per multa in quibus se exerceant, alij ad literas sunt idonei, studeāt. in nonnullis horū progressus videmus eruditionis haud poenitendos: alij ad artē musicā, cantent, pulsent fides, inflēt tībias, alij vertāt toros, aut rotulas, alij trahant torcularia, alij agitēt folles in ferrarijs officinis, capsulas, cistellas, canistella, caueolas scimus cæcos cōponere, cæcæ nent & filum conglo

conglomerāt. nolint modo desiderare, nec opus refugiant: facile in quo sint occupati, inueniēt. Segnities & socordia in causa est, cur negent se quicquam posse, non corporis vitium. infirmis quoque & senibus suggerantur leuia, pro etate & valetudine, quę operētur. nemo tam est inuvalidus, cui omnino vires desint alicui rei agenda. ita fiet, vt cogitationes & prauī affectus animi, q̄ ociosis subnascuntur, occupatis & operi intētis cohibeant.

Repurgatis eiusmodi hospitaliū sanguisugis, expensis & annuis redditibus, & præsente & numerata pecunia, considerentur vires vniuscusq; hospitalis, donaria & superuacua ornamenta iucunda pueris aut auaris magis quā p̄is vtilia, distrahantur.

Tunc mittantur ad vnumquodq; eorum ex agris mendicis quot satis esse videbuntur, modo ne victus tam restet eis arctus, vt vix sedet dimidiam famē. quod prouidendum in primis est agris vel corpore vel animo. nam isti ægre scunt magis inopia alimentis. Sed deliciae absint, vnde possent facile male assuefieri.

G Et quia

Infanti.

Et quia de mentecaptis locus admonuit, quum nihil sit in mūdo excellētius quā homo, nec in homine q̃ ipsa mens, præcipua dāda est opera, vtī hæc valeat. summūq; hoc beneficium censendū est, si aliorum mentes vel ad sanitatē reduxerimus, vel conseruauerimus in sanitate atq; constātia. Ergo adducto ad hospitale hoīe mentis emotę, principio perspicuendū est, vtrū naturalis sit infātia an casu aliquo cōtigerit, sit sanitatis spes an penitus desperata, dolendū tāto humani animi rei præstantissimæ incōmodo, & ante omnia sic habēdus, ne augeatur ei, aut alatur amētia. quod sit furiosis irrisione, lacesitu, irritatione: fatuis assensu & cōprobatōe eorū, quę stulte seu dixerint, seu egerint, atq; incitatione vt ridicule magis desipiāt, tanq; subditis fomētis insulsitati atq; stultitiæ. Quid potest dici inhumanius, q̃ demētare aliquē, vt risum captes? & ludos tibi de tanto hoīs malo facias? Adhibeantur congrua singulis remedia. alijs opus sunt fomēta, & ratio victus. alijs mitis tractatio & comis, vt tanq; feræ sensim māsuescāt. alijs institutio, erunt qui coercione & vinculis ege

lis egebūt, sed ita his vtēdum, ne illi magis per hæc efferantur. omnino quoad eius fieri possit, tranquillitas in eorū animos inuehēda, vnde facile iudiciū reddit, ac sanitas mentis.

Si non oēs inualidos mēdicos hospitalia ceperint, constituenda domus vna aut plures, quot sufficiēt: illic includēdi, conducendus medicus, & pharmacopola & ministri ac ministræ. sic fiet, quod a natura, & ijs qui naues fabricant, vt sordes vnum in locū cōferantur, ne reliquo noceāt corpori. proinde qui tetro aut cōtagioso tenētur morbo, seorsum cubent, & sumant cibum, ne ad alios serpat fastidium, aut infectio, vt nuncq̃ sit morborum finis.

Quum quis conualuerit, eodem modo habendus, quo reliqui valentes: mittendus ad opus, nisi pietate quadam malit arte sua alijs illic prodesse.

Egenis, qui domi se continent, supeditandum opus de publicis illis, aut hospitalibus. nec a ciuibus deerit. & si necesitates suas approbarint maiores, q̃ vt satis sit, quod redit ex labore, addendum quantum videbitur sufficere.

G 2

Necessi

quod ex labore non sufficit

Necessitates pauperum humane atque affabiliter quæstores examinent, nihil detur sinistris interpretationibus. ferocia ne utantur, nisi si necessariam censuerint aduersus refractarios & detrectatores publici imperij.

Lex.

Sanciat hęc lex: Si quis rogarit, aut gratiam vel auctoritatem suam interposuerit, quo alicui detur pecunia necessitatis nomine, ne impetret: & multa esto, quæ senatui videbitur. Tantum liceat admonere, esse, qui indigeat, reliqua præfecti eleemosynarum, aut quos Senatus assignarit, cognoscant: fiatque eleemosyna, prout flagitabit necessitas. Ne quando in posterum locupletes homines parc entes æri suo de fortunis pauperum postulent ministris, familiaribus, affinibus, necessarijs suis erogari, quod eripiat ijs, qui maxime indigēt, & incipiat gratia egestates excludere, quod in hospitalibus videmus contigisse.

CVRA PVERORVM.

PVeri expositi haheant hospitale, vbi nutriantur, quibus sunt certæ matres, eos ipsæ usque ad sextum annū enutriant. postea transferantur ad publicam scholam, in qua literas, & mores discant, inibi alantur.

Huic scholæ præsent viri, quātū fieri poterit, urbane ac ingenue educati, qui mores suos in rudem scholam transfundāt. Nam pauperum filiis a nulla re est maius periculū, q̃ a vili, & sordida, & in ciuili educatione. in eiusmodi magistris accersendis, magistratus ne sumptibus parcant. magnam rem præstabunt ciuitati, cui præsent, exigua expensa.

Ciuilis
educa-
tio.

Sobrie discant viuere, sed munde, ac pure; & esse contenti paruo, ab omnibus arceantur voluptatibus. nec delicijs aut ingluuie cōsuescant; neu gulæ sint mancipati, cui quū deest, quod ex libito suppeditetur, discusso pudore omni, mendicant, quod videmus a quibusdam fieri, simul primum deest vel sinapis, aut quid simile.

Nec solum discant legere, & scribere, sed imprimis pietatē Christianā, & re-

G 3 ctas

LIB II. DE SVBVENTIONE

ctas opiniones de rebus.

Puella. Idem dictum sit mihi de puellarum schola, in qua tradantur prima literarum rudimenta. & si qua est literis idonea & dedita, sinatur aliquanto progredi longius, modo spectent omnia ad meliores mores, discant rectas opiniones, & pietatem; tum nere, suere, texere, acu pingere, peritiam culinæ, & rei familiaris, modestiam, sobrietatem, comitatem, pudorem, & primum omnium tueri castitatem, persuasæ hoc esse vnicum foeminarum bonum.

Postea ex pueris aptissimi quicq; ad literas retineantur in schola futuri aliorum magistri, & seminarium deinceps Sacerdotum: reliqui transeant ad opificia, ut cuiusq; fuerit animi pronitas.

CENSORES ET CENSURA.

CReentur ex Senatu per singulos annos Censores binii grauissimi viri, & probitate spectatissima, qui in vitam & mores pauperum inquirant, puerorum, iuuenum, senum, pueri quid agant, quid proficiant, quibus sint moribus, qua indole,

indole, qua spe, & si qui peccēt, quorum
culpat omnia corrigantur.

Iuvenes & senes an iuxta leges de
se latas viuant, in vetulas accuratissime
inquirāt, primarias artifices lenociniij &
veneficiij. Quā oēs parce & sobrie vitam
degant. Castigentur, qui ludos aleato-
rios, qui vinarias aut ceruisiarias taber-
nas frequētant, si nō proſit vna atq; alte
ra obiurgatio, animaduertatur in eos.

Pœnæ ſtatuendæ, vt in vna quaq; ci-
uitate viſum fuerit ijs, qui in ea plurimū
pollent prudentia, non enim eadem om-
nibus locis aut temporibus congruūt, &
aliij alijs magis mouentur.

Diligenter cauēdum a fraude homi-
num ocioſorum & ſegnium ne fallant.

Vellem etiam vt iidem Cenſores de
iuuentute & filiis diuitum cognoſce-
rēt. eſſet hoc ciuitati vtiliſſimum, ſi coge-
rent eos rationem Magiſtratibus tanq̃
patribus reddere, quemadmodū, quibus
artibus, atq; occupationibus tēpus diſpē-
ſent. maior eſſet eleemoſyna hæc quam
multa florennorum millia egenis eroga-
re. Erat hoc olim Cenſoria dignitate a-
pud Romanos, & Areopagítica apud

Cenſores
iuuentu-
tis.

G 4 Athenien

Athenienses, prouisum: sed obsolescente integritate veterum morum, a Iustiniano Cæsare renouatum est in collatione de Quæstore, qua iubetur, vt de omnibus tam sacris, quam profanis personis, quacunque conditione, & fortuna inquiratur, qui sint, vnde venerint, qua de causa. Eadem lex neminem patitur ociosum degere.

DE PECVNIA QVAE HIS
SVMPTIBVS SVF
FICIAT.

BElle quidem tu hæc, dicet aliquis, sed vnde facultates ad ea omnia: ego vero, tantum abest, vt defuturas credam, vt etiam superfuturas liquido videam, non modo vt quotidianis illis necessitatibus, sed etiã extraordinarijs subueniri queat: cuiusmodi passim in singulis ciuitatibus permultæ accidunt.

Ecclesiæ
pecuniæ.

Olim quidem quum adhuc ferueret sanguis Christi, omnes proiciebāt opes suas ad pedes Apostolorum, vt ipsi iuxta necessitates vniuscuiusq; distribuerent, eam curam deinceps repudiarunt Apostoli, tanquam se indignam: quippe decebat magis eos cōcionari, docere Euan-
gelium,

gelium, quam pecunijs vel corrogandis
 vel erogandis occupati. Itaq; id munus
 diaconis mandatum, ne isti quidem reti
 nuerunt diu. tātum erat studium docen- In Act.
Aposto-
lorum.
 di, euehendi pietatē, properandi ad æter-
 na illa bona per pulchrā mortem. Itaq;
 de collectitia pecunia prophani ex Chri-
 stianismo egenis suppeditabant quod
 cuiq; erat opus. Gliscente vero Christia-
 no populo multis admissis non admodū
 probis, cœptum est ab aliquibus admini-
 strari negotium haud bona fide: Episco-
 pi & Sacerdotes Charitate pauperum
 opes illas ad subleuandos inopes colla-
 tas iterū in suam curam receperunt. Ni-
 hil enim eo tempore nō credebatur Epi-
 scopis viris probitatis ac fidei explora-
 tæ & percognitæ. Quam rem Ioannes
 Chrysostomus quodā loco refert. Post-
 modum refrixit magis ac magis feruor
 ille cruoris Christi, & spiritus domini
cōmunicatus est paucioribus, cœpit Ec-
 clesia mundum æmulari: & cum eo pom-
 pa, fastu, luxu, certare. Iam Hieronymus 32
 conqueritur, præsides prouinciarum lau-
 tius in monasterio cœnare, quam in pa-
 latio. ad eos sumptus opus erat grādi pe-
 cunia.

*magistris ne e pudente
 in monasterij*

LIB. II. DE SUBVENTIONE

cunia. Ita quod pauperum fuerat, in rem
& facultates suas Episcopi & Presbyteri
verterunt. Utinam tangeret eos spi-
ritus dei, & ad memoriam reducerent, v-
nde habent, a quibus data, qua mente, &
recordarentur, se ex substantia impote-
tium potētes esse. Eorum munus est do-
cere, consolari, corrigere, quantū ad ani-
mos, tum corpora sanare. quod facerent
si tam Christo fiderent, q̄ volunt alios
fidere ad sua cōmoda. Sed hoc commu-
ne est malum, vnusquisq; nostrum boni-
tatis, quam ipse non præstat, seuerus est
ab alio exactor. Egenis de suo etiam mi-
nimo succurrere, Pauli exemplo. in sum-
ma perfectissimum esse in Charitate vt
omnia omnibus fiat, nec humilitatē de-
spiciat, quin ad eam se demittat, vt pro-
sit, nec altitudini cedat per verbū Chri-
sti, vt ædificet. Hi, & Abbates, & alij ec-
clesiastici præfecti, si vellent maximam
egenorū partē subleuarent magnitudi-
ne prouentuum. Si nolunt, Christus erit
vindex. vitandus semper tumultus, & ci-
uilis discordia, aius malum, quam sit
pauperum pecunias detineri. nec enim
vlla quamlibet ingēs pecunia debet esse
Christia

Christianis tanti, vt propter illam arma induantur . omnino seruiendum est publicæ trāquillitati, quam Christus præcepit : & Paulus magistrū secutus. Nec ^{1. timo. 2.} pauperes id debent optare, vt tumultus in ciuitate vllus existat, quo sit ipsis prospectum , quum eos deceat esse mortuos seculo, incumbentes noctes & dies in cogitationem finis peregrinationis huius ad portum & patriam illam in qua audiant: Lazarus recepit mala in vita sua, ^{Luc. 16.} ideo nunc recreatur & reficitur.

Ergo prouentus hospitalium annui redigantur ad summam, nec dubium, quin attributo opere, quod agant, quibus adsint vires, non solum eis, qui in hospitalibus viuunt, redditus sufficient, sed etiam impartiri ex eis poterit externis . Nam opes hospitalium in vnoquoque oppido dicuntur mihi esse tantæ, vt si recte dispensentur, abunde sit subueniendis omnibus ciuium necessitatibus & ordinarijs, & subitis, ac extraordinarijs.

Hospitalia ditia tenuioribus impartiant de superfluo suo . q̄ si nec tenuiora indigeant, dent supuacua illa egenis occultis.
Nec solū

LIB. II. DE SVBVENTIONE

Charitas
omnia cō
plectitur.

Act. 4.

Nec solum Charitas Christi sic per vnī-
uersam sese ciuitatem diffundat, vt totā
eā velut domum quādam efficiat cōcor-
dem, & bene inter se consentientem, &
vnumquemq; omnibus amicū, sed et
foras exeat, & totum Christianum orbe
complectatur: fiatq; quod inter Aposto-
los fuisse legimus: Multitudinis creden-
tium erat cor vnum & anima vna, nec
quisq; eorum, quæ possidebat, aliqd suū
esse dicebat. Verum erant illis oīa cōmu-
nia, nec quisq; egēs erat inter illos. Itaq;
& hospitalia locupletia & viri opulenti,
quum iam in suis ciuitatibus deessent,
cum quibus copias suas communicarēt,
æquum esset, vt ad vicinas, etiam lōgin-
quas mitterent, vbi indigētia essent ma-
iores. hoc est vere Christianis faciendū.

Hospitalibus singulis bini suffragiis
Senatus assignentur curatores viri spe-
ctati, & in qbus multū valeat respectus
dei, hī quotānis rationē reddāt Senatui
administrationis suæ. si placeat fides, cō-
tinuet eis munus: sin aliter, creent noui.

Tū vnusquisq; moriēs aliquid pro fa-
cultatibus solet legare pauperibus, ex-
hortandus est, vt pompe funeris iubeat
detrahi,

detrahi, quod egenis proſit. hoc gratius
apud dominū funus, nec ad homines in-
gloriū. ſed migraturis e vita nulla debet
ſe gloriæ cura, vel laudis, niſi a deo.

Et in funere viſceratio præbetur, &
diſtribuitur panis, addita pecunia, aut
alijs rebus per teſſerā, quā quidē cōuenit
eſſe liberam in primis exequijs, & poſt
annū vertentem ijs q̄ res defuncti curāt.

Deinceps eccleſiæ relicta cognſcant
præfecti eleemoſynis quēadmodū diſtri-
buatur: ne illis detur, qui minime egent.

Si hæc omnia non ſufficiunt, propo-
nātur arculæ in tribus aut quatuor præ-
cipuis templis oppidī, & in quibus ſit
maxima frequentia, in quas quiſq; quan-
tum ſuaſerit deuotio, iniiciat. enmo erit,
qui non malit decē ſtuferos illic colloca-
re, quam in mendicis circūuagantibus
minutas duas. ſed nec ſingulis hebdo-
madibus proponātur arculæ, niſi quum
indigentia compellet.

Hiſce arculis præſint bini honeſti ac
probi viri, non tam diuites, quam quod
in eiſmodi muneribus ante omnia ſpe-
ctandum eſt, animo minime rapaci, vel
ſordido, electi a Senatu.

Præſides
eleemoſy-
næ.

Nec

Nec colligatur, quantum poterit: sed quātum sufficiet in singulas hebdomades, ad summum plus paulo, ne illi assuescant grandem pecuniam tractare, ne idem eis contingat, quod quibusdam ex ijs, quibus demandatur cura hospitaliū. quid hic fiat nescio, nec scrutor studijs meis intētus. Sed in Hīspania fando de maioribus natu audiebam, esse multos, qui censibus hospitalium domos suas in immēsum auxissent, dum se ac suos pro pauperibus alerent, ædes suas frequētes familiā facerent, hospitalia pauperibus infrequētia: hæc ex opportunitate promptæ pecuniæ tam numerosæ.

Reditus
non emē-
di.

Quocirca nec reditus posthac eman-
tur pauperibus. nam hoc prætextu pecu-
nia apud rectores hospitalis detinetur.
& interea dū redditui colligitur pecunia,
dū asseruatur, quoad emere liceat, paup
fame & miseria contabescit, ac perit.

Quod si magnus pecuniæ numerus
apud eos sit, qui eleemosynis publicitus
præsunt, detrahatur vt paulo ante dixi,
quod & mittatur ingentioribus locis.
• Nam ingens pecuniæ vis ita cupidita-
tem sui augeat, vt eam tractantes ægrius
ferant

ferāt quicquam ex illa impartiri, quam de modica summa. Necessaria vero asseruetur penes Senatum iureiurando & di^{Pecunia necessaria.} ris atq; imprecationibus consecrata, ne in alium vsum vertatur, & expendatur ad primam occasionem, ne mos sit quicquam habere diu reconditū. Nunquam enim deerunt qui indigeant, iuxta prædicationē domini: Pauperes semper habebitis vobiscum.

Prouidendū ne aliquādo Sacerdotes obtentu pietatis, & missarum vertāt pecuniam in rem suam. satis est eis prospectum, non egent pluribus.

Si nō suffecerint aliquñ eleemosynæ, adeātur locupletes viri, & rogent, vt adiuuēt pauperes, quos sic deus cōmendaui, vt saltē mutuent, quod sit opus. idq; eis postea, si ita velint, abundante magis eleemosyna, bona fide repræsentetur.

Tum ciuitas ipsa detrahat aliquid ³³ publicis sumptibus, velut solemnibus epulis, xenijs, lautitijs, congiarijs, annuis ludis, & pompis, quæ omnia ad voluptatem, aut superbiam, aut ambitionem faciunt. Nec dubito, quin Princeps æquo aīo seu verius læto acciperet minore

LIB. II. DE SVBVENTIONE

minore apparatu excipi se, modo sciret, quos in vsus expenderetur ea pecunia, quæ profundî in eius aduentum sit moris. Quod si non boni consuleret, profecto pueriliter esset ac stulte ambitiosus vel ineptus. Sin vero ciuitas hoc nolit facere, certe mutuet, quod postmodum recipiat maiore eleemosynarum prouentu. omnino eleemosyna libera sit, quæadmodum Paulus inquit: Vnusquisque sicut destinauit in corde suo non ex tristitia aut ex necessitate. nemo enim cogendus est benefacere. alioqui hoc nomen perit.

Deo soli
fidendū.

Hæc omnia indubie etiam redundabunt. Verū in tam pio negotio, non sunt humanæ vires expendendæ, sed solum diuinis confidendum. aderit dei benignitas sanctis conatibus. hæc multiplicabit, & diuitibus ea, ex quibus eleemosynas largiuntur, & pauperibus, eleemosynas verecunde petitas, pie acceptas, sobrie distributas. omnibus enim prospicit dñs, cuius est terra & plenitudo eius. ille abundanter creat omnia ad vsus nostros: tantum a nobis reposcit promptā & veram volūtatē, & affectum pro tam immensis beneficijs gratum.

Exemplis

Exemplis declaratū hoībus est q̄ plurimīs, coēptum esse a quibūsdam sanctū opus cum nōnulla eorū sollicitudine ac etiam desperatione, nō suffecturas facultates vireſq; quæ in id essent p̄uīſæ. Sed opere p̄cedente, ita rē esse auctā, vt n̄dē illi q̄ negocio p̄ſuiſſent, cogerētur admirari, per quosnā occultos meatus incrementa illa essent submiſſa? Experimentum vnum pro innumeris ex vestra pauperū puerorum schola, recordamini, quam annos abhinc decem hīs inītijs inchoaueratis, vt duodeuiginti duntaxat pueri illic sustentarentur. & subuerebami, ne nō suppeteret, vnde possetis institutum hoc retinere, nunc centū plus minus sustentant affluentibus facultatibus, vt supersint etiam pluribus alendis. & quū extraordinarij superueniunt, nō desit, quod edant. Scilicet largitate Dei vniuersa sustentantur, aluntur, viuunt, cōsistūt, nō opibus, nō ope propria, nō cōsilijs hūanīs. Quocirca in p̄ijs rebus agrediēdis nefas est cōsydere qd possis, sed quantum fidas ei, qui potest omnia.

Pauperes ipsi, qui non laborant, discant non multa habere in longū tēpus

H p̄uīſa,

LIB. II. DE SVBVENTIONE

Matt. 6.
 prouisa, vnde crescit securitas, minuitur
 erga deum fiducia. non humanis præsi-
 dijs fidant: sed Christo solo, qui adhorta-
 tus est nos, vt curam alendi nostri ad se
 & patrem suum remittamus, qui ea pa-
 scit ac vestit, quæ nec serunt, nec metunt,
 neque texunt, neque nent. Agant velut an-
 gelicam quandam vitam intenti preci-
 bus, pro se primū, hinc pro salute eorum,
 a quibus fuerint adiuti, vt dominus Ie-
 sus dignetur eis retribuere centuplum
 illud in illis sempiternis bonis.

DE IIS, QUI VEL SVBITA
 ALIQUA VEL OCCVL-
 TA NECESSITATE
 VRGENTVR.

NEc succurrendū mō pauperibus, q-
 uis carent, quæ in diem ad vitā pti-
 nent, sed illis etiā, quibus subitus ali-
 qs casus ingruit, velut captiuitas in bel-
 lo, carcer ob debita, incendiū, naufragiū,
 eluuiēs, multa morborum genera: denique
 innumera fortuita, quæ honestas affligunt
 domos. his accedunt puellę tenues, quas
 sæpenumero inopia ad abutendum pudore adigit.

re adigit. Enimvero ferendum nō est in ciuitate non dicam Christiana, sed nec gētilicia, modo humano viuatur more, quum alij ita diffluant opibus, vt alij quot aureorum millia in sepulchrum, aut turrim, aut vanum ædificium, aut epulum, aut munus publicum effundāt, propter quinquaginta aut centum florennos periclitari pudicitiam virginis, salutem & vitam honesti hominis, virum cogi deferere vxorem & paruos liberos. Tum & captiui redimendi, quod etiam inter præclara beneficia a veteribus Philosophis numeratum est. vt Aristotele, Cicerone, ac alijs. Sed prima habenda eorum ratio, qui duram seruitutem apud hostes perferunt, quales sunt Christiani in potestate Agarenorum, qui quotidie de defectione a fide periclitantur. hinc negociatorum, & qui inermes peruenerunt in manus hostium. armatis enim vltima debetur miseratio. qui alijs causa sunt tot malorū. ex clausis carcere primi sint illi, qui casu magis, quam sua culpa deuenerūt in paupertatem, vt soluendo non sint. hinc qui diutius detenti sunt in custodia.

H 2 Eius

Eius vero qui aliquādo felix fuerit, nec turpi sua culpa factus sit miser, vehementer miserendū, siue admonitu cōmunis fortis, & tanq̃ exempli cuiusdā aliorum, siue q̃ is duriorē experitur miseriam, cui aliquis remanet felicitatis sensus.

34 Nec expectādum, dum ingenue educati necessitates suas exponant: diligenter sunt subodorandæ, & eis clam succurrendum, quod quum alios permultos fecisse memoriam proditum est, tum Arcefilaum, qui puluino dormientis amici, & pauperis, & agri, & utrūq̃ prae verecundia dissimulantis, gradem auris summam supposuit, vt experrectus inueniret, quo iuuaretur, sine damno verecundia. videlicet prouidendum est, ne pudice ac liberaliter instituti, dum beneficio iuuantur, suffundantur pudore, qui illis esse grauior solet, quam beneficium vel utile vel gratum.

Iidem illis quibus parocciarum curā delegauimus, occultas istas necessitates inuestigabunt: & ad Senatum ac locupletes homines perferent tacitis nominibus, quousq̃ subuenietur. nam praestabit illis ipsis indigentibus coram benefici.

fieri: tum vt sciant, quibus sint habituri gratiam, nec vlla sit vtrinq; suspicio tãquam ij per quos sit datũ, aliquid de munere interuerterint. Nisi tanta sit egeni dignitas, vt in illud pudoris discrimen adduci non debeat.

Ergo subiiciet quispiam, si his quoq; succurrendum, nullus erit finis dandi? Ecquid potest cogitari beatius, q̃ nullũ esse benefaciendi modum? rem atrocem dixisti. putabam te conquesturum, defuturos aliquando, in quos sis misericors. debes quidem optare aliorum causa, ne quis sit, qui aliena ope indigeat, sed tua, vt nuncq; desit tibi materia tanti lucri, quo æterna pro perituris, & ijs quæ varijs sunt casibus obnoxia, commutes.

Benefacere beatissimum.

Hæc quidem videntur mihi hac occasione rerum faciẽda. fortassis non expediet omnia sic vt a nobis præscripta sunt, in qua; ciuitate, & omni tempore seruari. id prudentes ex vnoquoq; populo viderint, & suæ ciuitati pietate patriæ recte cõsulant. finem certe, & mētem, & scopum eundem præstitui, credo, q̃ semper & omni loco expediet ac oportebit. Quod si non omnia eodem cõducet agi

Moderatio dictorum.

H 3 tempo

LIB II. DE SVBVENTIONE

tempore, quod recepta consuetudo fortassis nouationi obstabit, licebit vti arte, & initio faciliora induci, deinceps sensim, quæ difficiliora existimabuntur.

DE IIS, QVI NOVAS HAS
CONSTITVTIONES
IMPROBABVNT.

ET quis virtus ipsa pulcherrima sit ex sese, atq; expetenda, habet tamē nō paucos hostes, qui specie ac p̄bitate illius vehemēter offendūtur, tum q̄ moribus ac delicijs ip̄sorū aspera & infensa est. sic mundus pugnauit semper & pugnabit cū lege Christi, cuius fulgorē tenebræ illæ & vitiosi oculi ferre ac p̄peti non possunt. Ita in proposito negocio, etsi, quēadmodū quiuis mō non iniquus censor, facile iudicabit, eo spectent omnia, vt subueniatur necessitatibus hoīm, subleuentur miseri, tamē in tanta humanitate ac beneficentia, non deerunt, qui vel calūnientur aliquid, vel certe moleste ferant. Quidā em̄ quum nihil audiūt aliud, q̄ tolli pauperes, existimant pelli eos, clamant inhumanū factum, miseros homines

Ioan. 15.

homines sic eiici. quasi vero nos expellamus, aut id agamus, vt sint miseriae. nō hec nostra est mens, sed vt eximātur e miseria, e luctu & calamitate illa sua perpetua, vt habeantur p hominibus, & digni sint misericordia. Sunt qui volūt Theologi videri, idcirco aliquid ex Euāgelio adducūt. nihil interest quā ad rem, prædixisse Christū dominū & Deū nostrum: Pauperes semper habebitis vobiscum. quid iam? nū non etiā prædixit futura scandala? & Paulus fore hereses? ne subueniamus igit pauperibus, nec offēdula vitēmus, nec resistamus hærēsi- bus, ne illi mentiti videantur: dii melio- ra. Non prædixit Christus pauperes semper nobiscum futuros, quod id ipse vellet, nec scandala euentura, quod ei place- rent. Quippe nihil commendauit nobis accuratius, q̃ auxilium inopū. & illum execratur, qui offēnsioni causā præ- buerit. Sed & imbecillitatem nostrā no- uerat, qua ad paupertatem deuoluimur: & maliciā, qua non statim lapsum eri- gimus: sed iacere & contabescere pati- mur, idcirco pauperes semper nos ha- bituros prænūciat, eadem causā de

Matt. 26

Matt. 18.

1. Cor. 11.

Matt. 18

H 4 offēnsio

offensionibus, & de hæresibus Paulus, quas ex corrupta hominum natura multisq; contemnerata vitijs nascituras sciebat: & tamen eundem obuiam voluit, quæ exorirentur, vt ad Titum: Potens sit Episcopus doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Ergo istis prædictionibus non sic iubet nos Christus agere, sed videt acturos. Ita & hæc nostra consilia non tollunt pauperes, sed subleuant: non impediunt, quo minus aliquis sit pauper, sed ne diu sit, porrecta ilico manu, vt assurgat. Vellem in totum efficere possemus, ne vlli essent in hac ciuitate pauperes, non metuerem periculum, ne falsum Christus dixisse putaretur, essent abunde multi in alijs. Nec solus pauperes sunt qui carent pecunia, sed quicumq; vel viribus corporis, vel sanitate, vel ingenio, & iudicio, sicut a nobis initio operis explicatum est. Adde quod nec minus dicendus est pauper etiam pecunia, cui vel in hospitali vel in casula sua tenuis victus suggeritur, non ipsius vel industria vel opere quæsitus, sed alieno prorsum beneficio. Iam vero vtri faciunt inhumanus, qui pauperes in illis suis sordibus, squalore,

Pauper
quis.

squalore, vitijs, flagitijs, impudentia, im-
pudicitia, ignorantia, dementia, calamita-
tate, miseria volunt cōputrescere, an qui
viam excogitant, qua eos illinc ereptos
ad ciuiliorem, & puriorem, & sapientio-
rem vitā traducāt, cū tanto lucro tot ho-
minum inutiliū ac perditorū? Itaq; agi-
 mus nos, sicut ars medica, quæ non adi-
 mit morbos hominū generi, sed quoad
 eius fieri potest, sanat. Vtinam lex Chri-
sti in animis & pectoribus nostris vale-
ret: utiq; efficacior esset, quam medicinæ
cognitio, perficeret hæc, ne ulli essent in-
ter nos pauperes: sicut nec fuerūt nascent
te Ecclesia, quemadmodū narratur a Lu-
ca in actis Apostolorum: nec essent scan-
dala, nec hæreses, sed quia prægrauabūt
nostra scelera, & homines non tam cor-
de & actionibus vitæ Christianū nomen
profitebuntur, q̃ ore: idcirco nuncq; pau-
peres, offensiones, hæreses deerūt. Erunt
fortasse nonnulli, cuiusmodi in publicis
consilijs esse solent, qui quo habeātur sa-
piētiores, magnamq; ex ea opinione au-
toritatem sibi concilient, nihil probant,
nisi quod a se sit profectū. Hi male profe-
cto sentiunt nō solum de hominibus, sed

H s etiam

etiam de Deo ipso, qui vel credunt, vel
 alijs volunt esse persuasum illum in alijs
 suis partibus effoetum, in ipsis effudisse
 vires omnes ingenij, iudicij, prudentia.
 Cap. 12. eiusmodi Iob irridens, inquit: Ergo vos
 estis soli homines: & vobiscum morietur
 sapientia? Equidem haud abnuerim
 esse aliquos, qui tantum ingenio & dexte-
 ritate atque acrimonia quadam iudicij va-
 lent, ut cogitando & meditando extun-
 dant, quae fere nullus alius: sed propter
 ea existimare optimum, quod ex te na-
 tum, id vero hominis est nimium arro-
 gantis, etiam sicut Terentius dicit, im-
 periti: Qui nihil nisi quod ipse faciat, re-
 cte factum iudicet. Sed duo genera ho-
 minum existimo habituros nos infensissi-
 ma: alterum ex his ipsis, ad quos vniuer-
 sus benignitatis huius fructus peruentu-
 rus est: alterum eorum, qui administra-
 tione pecuniarum submouentur. Sunt
 enim qui consuefacti sordibus & obscœ-
 na illa sua miseria educi se ex ea ferant
 ægerrime detenti dulcedine quadam iner-
 tis desidia, dum agere, laborare, industrios
 & frugales esse grauius morte ducunt.
 O dura in his conditio benefaciendi,
 quum

quum hominum flagitia beneficium in
iniuriam conuertant. Quid odiosius, q̃
beneficium superbe accipere tãquam si
lædatis, & damnũ interpretari? hoc vi-
tium simillimum est illi Iudæorũ, qui au-
torem vitæ q̃ benefaceret, iuuaret, sanis-
tatẽ, salutem, lucẽ afferret, persecuti sunt
morte & ignominia affecerunt pro effu-
siss. beneficentia in omnes, quotquot vtĩ
vellent. sed vt illi supbia, arrogantia, am-
bitione, auaricia immersi contumeliã ar-
bitrabantur ab his tam sæuis dñis libe-
rari: sic isti sordibus, pædore, impudẽtia,
desidia, flagitijs obruti in seruitutem se
pertrahi existimant, si in meliorẽ condi-
tionẽ euehantur. Verũ Christum ipsum
æmulabimur, quẽ a benefaciendo ingra-
titudo eorum non deterruit, qui accipie-
bant vtilitates. nec consyderadum, quid
velit q̃s accipere, sed qd debeat: nõ quid
ipsi placeat, sed quid expediat. agnoscẽt
beneficium, quum redierit melior mēs.
Tunc dicẽt: Senatus Brugenſis nos ser-
uauit inuitos. quibus si indulgeatis, &
obsecundetis eorum desiderijs, si quan-
do vel ad temporis punctum oculos ac
mentẽ recipiant, dicẽt indubie: Senatus
nos aman

nos amando occidit, quod de patre q̄ritur vnusquisq; filius nimis indulgenter habitus. tum oderūt eos, a quibus in p̄niciem suam adiuti sunt. Sed ne sit ita, faciamus quod prudentes medici in furentes ægros, quod sapientes patres in prauos liberos, vt cōmoda illorum adiuuamus repugnantium & reclamantium. Denique rectoris Reipublicæ officium est, sollicitum non esse quid vnus aut alter aut certe pauci de legibus & administratione sentiant, modo totius ciuitatis corpori in commune sit consultum. *Leges enim etiam malis vtilis sunt, vel vt corrigantur, vel ne diu malefaciant.* At vero qui pecunias pauperum tractabāt, eripi sibi id munus moleste ferent. *verba grādīa, quæ augendæ atrocitatis causa conquiruntur, hæc & eiusmodi, esse solent.* Non esse attingenda tot annorum approbatione confirmata, periculosum esse mores nouari, statuta conditorum non mutanda, ruitura protinus omnia. Quibus nos opponemus primum quæ prauī mores confirmarunt, cur non infirmant boni? In illam porro disputationem descendere non audebunt, vtrum præstet,

Leges
vtilis.

Mores.

præstet, quod nos conamur inducere, an quod ipsi retinere? Iam si nihil est mutandum, cur ipsi primos a conditoribus relictos mores paulatim adeo immutarunt, ut hos pugnare cum illis appareat? Euoluuntur acta, interrogetur senum memoria, reperietur quantum hæc administrandi ratio ab illo distet, quæ erat nouo opere, viuentem adhuc conditorem, aut paulum ante vitam functo. Nos hic eos tenemus medios. Nolumus mutari primam institutionem, non patimur institutoris voluntatem irritam fieri, quæ in testamento omni prima, imo sola spectatur. De prima constitutione constat ex actis & memoria multorum. At de voluntate, quis non videt viros illos pecunias & annuos redditus legasse, quibus non explerentur diuites, sed sustinerentur pauperes, oraturi pro anima defuncti, ut a peccatis vite soluta & pura in sedes illas celestes a deo recipiatur? Quod si multum isti in contrarium tendant, nimirum manifesti fient, suam se rem atque utilitatem tueri, non pauperum, quum nos pauperum curam susceperimus, & tamen ipsi aduersantur, quid tandem spectant? si se,
auariciæ

auariciæ conuincuntur, & declarant sibi
 illa administrasse, non pauperibus. Nec
 auariciæ hæc turpis tantum est, sed per-
 niciosa & detestanda. Nam quum eripere
 aliquid diuiti crimē sit, quantū nefas iur-
 dicabit pauperi subtrahere? in furto em̄
 diuiti aufertur pecuniā, pauperi vita. sin
 respiciūt pauperes, Senatus vult illis p-
 lixiis subueniri, an eorum interest per
 quos fiat, modo fiat? & quidē rectissime.
 sicut de Senatu fidei iam olim p̄spectiss.
 confidendum est. Prædicetur Christus,
 inquit Paulus: quo modo, mea nihil re-
 fert, prædicetur modo. At per se id vellēt
 fieri, si Deum intuentur, volūtate fatissa
 ciunt: sin hoīes, ambitio deprehensa est.
 an etiam queri audebunt, q̄ vos eorum
 vel ambitiōis vel auariciæ ministros vos
 ipsos non præbetis? aut tacite non obse-
 quimini? Prætereo cætera, quæ hoc loco
 possent dici, si quis eorum per tot annos
 administrationē excuteret. sed camari-
 nam hanc non attingā, nec agitato cœ-
 num istud. Neq̄ vero exiguum illis erit
 decus non restituisse, non mordicus reti-
 nuisse creditā & depositā apud se pecu-
 niam, fauisse miserorū negocio, & se ad-
 iunxisse

iunxisse consensui ciuitatis, & tam esse
amicos publici decoris, vt illud suū quoque
que priuatum esse ducant.

NIHIL DEBERE OBSISTERE,

QVO MINVS HAEC QVAE

DIXIMVS, FIA NT.

Multa sunt a gētilibus in omni ge-
nere virtutis quum dicta pracla-
re, tum facta grauiter & cū digni-
tate: sed nihil tam constanter, tā fortiter,
tam imitatione dignum, q̄ quū sic visce-
ribus eorū patriae pietas, & in ciues suos
charitas affixa haereret, vt rumores, ini-
quas interpretationes, maledicta, cōui-
cia suorum æquis animis exciperent ac
perferrent, nec propter illa vel pilo dimo-
uerentur a suscepto consilio patriae iuuā-
dæ, quum ea consilia ipsi reprehenderēt,
& damnarent qui potiss. iuuabantur. in
hoc numero praecipui sunt, Miltiades,
Themistocles, Scipio, sed imprimis duo,
Epaminundas Thebanus, & Q. Fabius
Maximus Romæ, qui quum Anniba-
lem cerneret non vi, sed mora posse fran-
gi, cunctādo bellū trahebat, id solum ad
victoriā salutare intelligens, hoc eius fa-
ctum multi

Patriæ
chari-
tas.

38

ctum multi ociosi, aut callide pugnaces homines ita criminati sunt, tanq̃ vel pactione cum Annibale id ageret, vel ambitioe, vt diutius esset in imperio & summo Magistratu vel ignauia & metu, vt tentarint imperium Fabio abrogare, certe illi dictatori Minutius Magister equitum iussu populi equatus est, quod nunquam fando fuerat auditum. Senex inuictus a calumnia & stultitia suorum pstitit in incepto, & salutem populo suo attulit: quẽ Annibal indubie cepisset, nisi artes obstitissent Q. Fabij. Euentus declarauit, quanto vir ille esset animo, qua prudentia, quo amore in patriam & ciues, vt confessioe omnium celebrati sint illi de eo versiculi, vetusti quidem & rudes, sed magnifici cum primis elogijs, & praestantissimi.

Ennius.

Vnus hō nobis cunctādo restituit rem.
 Nam non ponebat rumores ante salutē.
 Ergo magisq̃ magisq̃ viri nūc gl'a claret
 Hoc & alij eiusdem mētis, nullo Dei
 respectū faciebant. quippe quibus non
 erat Christianus sol exortus, tātum vel
 educationem, vel famā, vel decus suæ ciuitatis sequebātur. Nos quāto ampliora
 & praestan

& præstātiora decet aggredi, vnum in-
tuitos Christum; humanis viribus negle-
ctis, atq; adeo contemptis & spretis, quibus
clarissimus ille sol illuxit, qui illius
doctrina sumus edocti, quibus cōmenda-
ta & iussa Charitas, tanto supplicio si o-
miserimus proposito, aut præmio si eri-
mus executi, hoc futura mercede am-
pliore, quo maiores molestias in Dei gra-
tiam subierimus. Nō ergo approbandū
modo cōsiliū hoc sed capessendum, exe-
quendum, neq; enim satis est bene velle,
nisi etiā manus operi admoueas, quū se
præbet occasio. Humanis impedimen-
tis nō decet eos detineri, quos diuina im-
peria stimulat, & urgent: præsertim quū
hæc sequatur & publice & priuatim vti-
litates humanæ ac diuinæ.

COMMODA SI HÆC FI-
ANT HUMANA ET
DIVINA.

Decus e
uitatis.

Decus ciuitatis ingens, in qua ne-
mo visetur mendicus. Nam ista
mendicorum frequentia arguit,
& in priuatis maliciam ac inhumanita-
I tem,

LIB. II. DE SVBVENTIONE

tem, & in Magistratibus negligentiam, boni publici, furta, flagitia, latrocinia, caedes, capitalia scelera designabuntur pauciora, rariora lenocinia & veneficia, quoniam quidem mitigabitur inopia, quæ primū ad vitia & turpes mores, tum ad hæc sollicitat ac impellit.

Quies maior, ubi erit oibus prospectū, Cōcordia ingēs, quū ditiori nō iuidebit pauperior, quā diliget potius ceu hñfactorem, nec ditior tenuiorē auersabitur, vt suspectum, imo diliget tanq̃ sedem beneficij sui, & debitæ gratiæ. natura enim sic fert, vt eos amore prosequamur, quos & beneficio: ita gratia gratiam parit.

Salubritas.

Tutius & salubrius, & iucundius erit in tēplis atq̃ adeo ī tota ciuitate versari, nō passim ingesta oculis vlcerū & morborū illa fœditate, quā natura exhorret, animus etiā maxime humanus ac misericors.

Dare.

Nec tenuiores cogenť p̃ īportunitatē dare. & si q̃s volet dare nec multitudine mendicorum deterrebitur, nec metu ne indigno.

Lucrum ciuitatis.

Maximum ciuitatis lucrum, tot ciuibz factis modestioribus, ciuilioribus, cōmodiori

modioribus patriæ, quicq; eam habebunt
chariorē, in qua vel ex qua sustentātur.
nec rebus nouis aut seditiōibus studebūt

Tot mulieribus ab impudicitia reuo-
catis, tot puellis a periculo, tot vetulis a
maleficio.

Pudici-
tia mulie.

Pueri & puellæ literas, religionē, fru-
galitatē, & vitæ artes docebūtur, q̄s pro-
be ac honeste ac pie vita traducitur. oēs
deniq; recipiēt mentē, sensum, pietatem.
versabunt inter homines educate, ciuili-
ter, humano more, puras continebūt ma-
nus a flagitijs. recordabūtur dei vere ac
bona fide. erūt homines, erunt quod no-
minantur, Christiani. quæso quid aliud
est multa hominum millia reddidisse si-
bi ipsi, & acquisiuisse Christo?

Institutio

Iā diuina illa cōmoda: Qd̄ multorū aī
religiōe liberabunt, q̄ quū videāt debere
se officijs miseratiōis defūgi, nō tñ q̄ ius
si sunt pręstāt: alias indignitate petentiū
auersi, alias ob multitudinē volūtate im-
pedita ac velut sententijs in diuersū tra-
cta, quo primū vel potissimū opē ferant,
quū ita multos videant egestate premi,
vt ceu desperatiōe quadā nemini succur-
rant. qñquidē intelligūt parū admodum

39
Religio.

I 2 quicqd

LIB. II. DE SVBVENTIONE

quicquid dederint profuturum, tanq̃ si
 magno incendio vnā aut alteram aquæ
 guttulam aspergas. Ergo quibus facul-
 tates aderunt, libentius atq̃ ideo copio-
 sius largientur, latī, q̃ rebus tam rite san-
 cteq̃ constitutis, bono sint loco benefi-
 cium posituri, vt simul homines iuuent,
 simul capeſſant Chriſti iuſſa, magnamq̃
 proinde apud illum gratiam ineāt. Nec
 dubium, quin ex alijs quoque ciuitatis
 bus, quæ non ſimilem in modū res pau-
 perum ſuæ curæ fecerint, opulenti com-
 plures pecunias huc mittent, vbi ſcient
 ſolere optime diſpenſari, illiſq̃, qui plu-
 rimum egeāt, ſubueniri. His adde, quod
 tam miſericordem populū dominus pe-
 culiariter tuebitur, ac vere beatum fa-
 ciet. Audite quis populus merito poſſit
 beatus dici nō cuiſuis hominis, ſed pro-
 phetæ teſtimonio: Erue me de manu fi-
 liorum alienorum quorum os locutum
 eſt vanitatem & dextera eorum dexte-
 ra iniquitatis: quorum filij ſicut nouelle
 plantationes in iuuentute ſua. filia eor-
 um compoſitæ circum ornatae, vt ſimi-
 litudo templi. promptuaria eorum ple-
 na, eructantia ex hoc in illud. Oues eor-
 um ſœ

Populus
 beatus.

Pſal. 143

rum foetuosæ abundantes in gressibus
 suis, boues eorum crassæ. Non est ruina
 maceriæ, neq; transitus, neque clamor in
 plateis eorum. beatum dixerunt popu-
 lum, cui hæc sunt. Beatus populus cuius
 dominus deus eius. Nec temporalia de-
 erunt cōmoda, exemplo viduæ, quæ He-
 liæ cibum præbuit. Idem Psalmista de ci-
 uitate in qua dominus inhabitat, canit:
 Viduæ eius benedicens benedicam: pau- Psal. 13.
 peres eius saturabo panibus. & alio loco
 ad eandem ciuitatem: Posuit fines tuos psal. 147
 pacem, & adipe frumenti satiat te.

Verum omnia superat incrementum
 mutui amoris, quod fiet comunicandis
 vltro & citro beneficijs candide ac sim-
 pliciter sine suspitione indignitatis. &
 hinc præmium illud cœleste, quod para-
 tum esse ostendimus eleemosynis, quæ
 ex Charitate proficiſcuntur.

De subuentione pauperum, seu de hu-
 manis necessitatibus, FINIS.

I 3

IOSEPHO BANSTIO III.
IOANNE TEMISCIO IIII.
COSS.

FRATER IOANNES MOYAR
DVS CARTVSIVS LECTO
RI SALVTEM.

ERuditis scio nihil opus esse scholijs.
horum quilibet sibi dictum putet,
quod Plinius T. Vespasiano. quum
hanc operam condicerẽ, non eras in hoc
albo. maiorem te scio, quam vt descensu
rum huc putem. humili vulgo ac Roma
næ castimonix cãdidatis hic labor exijt:
qui difficiliore huius libelli locos, histo
rias, abstrusiora quædam, ac non passim
cuius obuia, quo auctiore cum fructu
tam fructuosum opus legatur tribus, vt
aiunt, verbis explicuit, Vale.

ANNO TA
TIVNCVLAE EIVSDEM
MOYARDI IN LIBELLVM
DE SVBVENTIONE
PAVPERVM,
IOANNIS LODOVICI
VIVIS.

Contra arcem tam imbecillam, quā
acinus vuae hærens gutturi stran-
gulet.) Plinius Natura. histo. libro
septimo capitulo septimo refert Ana-
creontem Poetā acino vuae passæ stran-
gulatum. Et Fabium Senatorem præto-
rem in lactis haustu vno pilo, pluresque
incertis causis subito absumptis cōme-
morat in eodem libro. At horum exem-
plorum plenus est orbis.

Græciq; corpus hoc nostrum soma
nominarint, quasi sema.) Allusio est ad
Græcam prosonomiā, perinde ac dicat,
paulum soma differt a sema, ita corpus a
sepulchro animæ.

Furiosus ille iuuenis macedo.) Ale-
xander Macedo quum audisset Philoso-
phos

phos quosdam asserere multos esse mundos, ingemuit, dolens se vnum tantum acquisisse. de quo Iuuenalis: Vnus Pelæo iuueni non sufficit orbis.

Idem Alexander filius Iouis voluit haberi, & deus dici atq; adorari.

Numus excogitatus est publica forma tanq; tessera.) Tessera symbolū est, ac, vt rudiore dicam minerva, signū ex quauiscunq; materia factum, siue ex auro, siue argento, vel ære plumboue aut ligno, quod omnibus eo vtētibus æquum & par est: vti modo sunt plūba, quorum fide egeni vīsceratiōes, quas vulgo pro uas vocant, accipiunt.

4 Terentiū Culeo Senator.) T. Liuius tertiā Decadis lib. 10. circa finē: Dimissi, inquit, ab Romanis Carthaginēsiū legati, quū in Africam venissent ad Scipionem, quibus ante dictum est legibus pacem fecerūt: naues longas, elephātos, perfugas, fugitiuos, captiuorū quatuor millia tradiderunt: inter quos Quintus Terentiū Culeo Senator fuit. ac post pauca, sequutus, inquit, Scipionē triumphantē est capiti pileo imposito, omniq; deinde vita, vt dignū erat, libertatis auctorem

torem coluit. Idem Decadis 4. lib. 8. Tradunt Q. Terentiū Culeonē Scipionem mortuū elatumq; coluisse, & pileatū sicut in triūpho ierat, in funere ante lectū isse. hæc ille. Pileus libertatis erat idiciū. vnde & Amphitrionis Sofia apud Plautum: Quin & ego hodie raso capite capiam pileum. frequens est apud bonos autores seruos ad pileum vocare, id est ad libertatem.

Olim honoratissimum erat captiuos de suo redimere, etiam apud gētes, quod Cícero in Officijs testatur.) Locus est libro Off. 2. Non vno, inquit, modo in disparibus causis affecti esse debemus. alia causa est eius, qui calamitate premittur, & eius qui res meliores quærit nullis suis rebus aduersis. & subdit: hæc benignitas rei publicæ utilis, redimi e seruitute captos.

Reseruauitq; illi locum, quem prius destinarat, sed duriore iam conditione assequendum.) Diuus Augustinus 13. de ciuitate dei capite primo: Deus, inquit, homines fecit, vt perfunctos obedientiæ munere sine interuentu mortis angelica immortalitas & beata æternitas sequeretur

queretur. vbi hic noster Viues annota-
uit quod statutum vnicuique viuendi su-
per terram fuisset tempus, quo absolu-
to gustatoque ligno vitæ confirmata fuisset natura translatosque in cœlum im-
mortalitas cōsequuta. vide autorem sen-
tentiæ libris secundo. hæc ille. Eundem itaque locum Domini Iesu crux re-
seruauit, sed conditione duriore. ea est imitatio sacratissimæ vitæ Charitatis ac
mortis eius.

- 6 Siue vnus volūtatē regatur omnia,
quæ dicitur monarchia.) hæ voces Græ-
cæ sunt. monarchia a monos, quod est
vnus, & archos principatus, quasi vnus
principatus. Oligarchia ab oligos, quod
paucus sonat, quasi paucorum principa-
tus. Democratia a demos, quod est popu-
lus, quasi populi principatus: non equi-
dem plebis, quum populus & plebs dif-
ferant, vt genus a specie. siquidem ap-
pellatione populi plebs vna cum Sena-
toribus & Magistratibus comprehenditur.
plebis vero vulgus solū exclusis Se-
natoribus & Magistratibus: vt docet Iu-
stinianus Insti. de Iur. natur. gen. & ciui.
p aragr. Plebiscitum,

Conse

IN EVNDEM LIBELLVM.

Consequutaq; sunt illos grãdia præmia, vt immortalitate censerent digni.) Plinius natur. hist. libro secundo, cap. 7. Vetustissimus, inquit, referendi benemerentibus gratiam mos est, vt tales numinibus adscribāt, quippe & omnia nomina deorum ex hominū relata sunt meritis. hinc Saturni, Cereris, Bachī, ac, vt peculiarius quid gentilibus meis dixerim, Osiris Ceruisiæ inuētoris deificationes, vt vocant, natæ sunt.

Beneficium dādo accepit, digno qui dedit.) Versus est prudentis illius Publī Syri Mimographi. 7

Quē delectet vel gignere liberos vel tollere?) Tollere ambigua vox est, hoc loco signat educare. ita Misis in Andria Terentiū: Hic Pāphilus firmavit fidem, nam quod peperisset Glyceriū, iussit tolli, id est educari. 8

Et ex ijs esset, vt inquit Seneca, quæ ad vindicem deum remittuntur.) Locus est in tertio de beneficijs vbi ita scribit: Excepta Macedonum gente, non est in vllam data aduersus ingratum actio, magnumq; hoc argumentum dandum non fuisse, quia aduersus maleficium omne 9

omne consensimus & homicidij, veneficiij, parricidij, violatarum religionum aliubi atque aliubi diuersa poena est, sed ubiq; aliqua. hoc frequentissimum crimen nusquam punitur, ubiq; improbat^rur. neque absoluimus illud, sed quum difficilis esset incerta rei aestimatio, tantum odio damnauimus & inter ea reliquimus, quæ ad vindices deos mittimus.

10 Quam stuferum diuites.) stuferus nostratibus patardum seu solidum Gallicum valet. viginti florēnum Renensem faciunt. puto a Budæo in asse sestertium masculino genere vocari. ita Carolum Gallicum nominat qui hodie apud nostrates cum stufero æquatus fere est precio.

11 Ut non sine grauissimo consilio videantur Romani submouisse egenos.) Hoc apud Liuium lib. primo & Valerium maximum libro secundo, extreme pauperes nec regebant Rempubli. nec militabāt, quod illis nimia paupertas esset suspecta.

12 Alij arces construunt aut Pyramides.) Pyramides structuræ sunt e saxis aut lateribus ab imo amplæ in summo acutæ atq; in

IN EVNDEM LIBELLVM.

atq; in altam molam euectæ, ad nihil q̃
effundendas opes inuentæ.

Imo vero minutum detrahitur pau-
peri, si habeat, & spoliatur nudus.) Mi-
nutum minima pecuniæ portio est. puto
vulgo iota vocari octauam & quadra-
gesimam particulam stuleri, verū quod
subdit, & spoliatur nudus, venusta ver-
borum pugna est, veluti: festina lēte, infe-
lix felicitas &c. Adagio fertur, ne a cen-
tum quidem fortibus vnum nudum pos-
se spoliari, in Iob legimus, nudū spolia-
sti vestibus, quod sane fit, si quando cui-
q; exiguum illud, quod ei necessariū est,
adimitur.

Nolo Apostolorum peregrinationes 13
percenfere.) Paulus 2. ad Corin. 11. fuit,
sicuti ait, in itineribus sæpe, ad Roma-
nos 15. ab Hierosolyma ad Illiricum vsq;
prædicarat Euangelium Christi. in epi-
stola ad Gala. meminit profectionis ab
Damasco in Hierusalem vltro citroq;
verum quid in actis Apostolorum, nōne
sunt omnia eorum peregrinatiōibus re-
fertissima?

Ponticis muribus amiciris.) pontici 14
mures illi sunt, quos vulgo martios dici
mus, horū

cimus. horū meminit Plinius natur. hist. libro 8. ca. 37. Porro q̄ stultū est pluris pōtici murispellē q̄ agni facere? verū apud istos peregrinarum rerū admiratores vel præcipua precij pars est, de longinquo venisse.

Nihil opus est vetera exēpla recēdere, quæ sunt in scriptoribus gentiū innumera.) Sūt aliquot apud Senecā in 4. de bñfi. Ciceronē, inqt, filiū quæ res cōsulē fecit, nisi pater? Atq; e regiōe filiorū splendor p̄res aliq̄ obscuros claros fecit. nāvt in tertio de bñfi. idē Seneca scribit: Quis Aristonem & Grillum nisi ppter Xenophontē & Platonē filios nosset? Sophroniscum Socrates expirare non patitur.

15 Quid Achilli prodest Ilías Homeri tā cantata? qd Vlyssi Odyssæa?) Nullius opa in tāta celebritate & laude fuissē apud veteres q̄ Homeri: ita vt maxima rediret fama ad eos, quos in suis opibus vel semel nominasset. duo Homeri sunt poemata p̄cipua, Ilías & Odyssæa; in hac Vlyssis describit errores, in illa vero bellū Troianū ac potissimū Achillis gesta.

Quid Alexādro tot per oriētem Alexādrīæ?) Alexāder Macedo cuius antea
mentionem

mentionem fecimus, plurimas condidit
vrbes per eam regionem Asiæ, quã sub-
egit. Niceam, Bucephalim ab equi sui
noīe. plurimas tamē immortalitatis no-
minis sui studiosus vocauit Alexandri-
as, quarū nominatissima est illa Aegy-
pti ad vnum hostiorum Nili fluuij. Ex
Quinto Curtio.

Quid comitibus Flādrię auratę statuę
pro Burgo posite? Burgus vocabulū est
Germanicū, quo nūc significat arx. Bru-
gis vero burgus locus est ī meditullio ci-
uitatis vbi curia Senatorū, & ibi statuę
auratę & variegatę comitū Flandrię a
Balduino ad Philip. Caroli huius parrē.

16

Deus est, inqt Plinius, mortali iuuare
mortalē.) locus est lib. natur. hist. 2. ca. 7.
Deus est mortali iuuare mortalē. & hæc
ad æternam gloriā via. Quod & alijs
verbis noster Apostolus ad Gala. 6. Al-
ter, inquit, alterius onera portate, & sic
adimplebitis legem Christi.

*Homo &
misi deni*

Tanq̃ legitimus filius nothū.) nothus
per aspirationem idem est quod adulteri-
nus, acvt iuris cōsultī vocant, illegimus.

17

Qui tertio ab hinc āno in Bethica ex-
tincti sint fame.) Bethica est pars Hispa-
niæ a

ANNOTATIVNCVLÆ

niæ a Bethí amne, quæ nunc Andalus-
zia dicitur. vt a Viue ipso accepí; vbi fu-
it atrox fames anno 1522. qua multi
periere.

Ad Architam Pythagoricum Plato
scribit: Nō nobis solis natí sumus.) reci-
tat & a Cícerone primo Officiorū, vbi
& subdit: Placet Stoicis, quæ in terris gi-
gnuntur ad vsum hominū omnia creari.
homines autem hominum caussa esse
generatos.

18 Homo sum, humani nihil a me aliæ-
num puto.) vtinam omnes ita cū Chre-
mete sentiremus, cuius hæc vox est ad
Menedemum in Heautontí. Terentij.

Loth ab incēdio & ruina quinq; vr-
bium exemptus est, harum Hiero. me-
minit Osee cap. II.

19 Iuxta priscum verbū, quod a Pytha-
gora & Pythagoricis profectū.) Aulus
Gellius nocturnum atticarum libro primo
capitulo nono testatur Pythagoram nō
solum huius sententiæ parentum fuisse,
verum & huiusmodi vitæ communio-
nem induxisse. Nam quicumq; ab illo
in disciplinarum contubernium admis-
sus esset, debebat & facultates commu-
nes facere.

IN EVNDEM LIBELLVM.
nes facere. Auspiciatus est etiam Eras-
mus labentis iam literaturæ perpetuus
vindex hoc Adagio suas Chiliades.

Ex mammona iniquo amicos quæ-
rere.) Māmona vox Syra est autore Hie-
ronymo, quæ apud eos idem sonat, quod
apud Græcos Plutos, quod Latinis diui-
tias sonat. Augu. Matthæi sexto in ho-
milia dicit Hebræis sonare diuitias. nā
& Punica lingua, quæ Hebræis vicina
est mammon lucrum sonare asserit. Ex
iniquo mammona amicos quærere nil
aliud est, quam ex re mala sanctos pau-
peres sibi conciliare.

Aut templum ornent specularibus.)
Specularia sunt fenestræ vitreæ, quæ lu-
men admittunt.

Quod amens ille amator in comœ-
dia seruo mandat.) vox est Phedriæ in
Eunucho Terentiij; Munus, inquit, no-
strum ornato verbis quoad poteris.

ANNO TATIONVM
LIBRI PRIMII
FINIS.

K

A N N O T A T I V N C V L A E
I N L I B R V M S E
C V N D V M .

23

NOn aliã caussam afferebant Gracchi, non aliam Lu. Catilina ciuiliſ discordiæ). Velleius Paterculus hiſtoriæ Romanæ lib. 2. & Titus Liuius libro 58. Gracchorum abunde meminerunt: quorum ſcripta quantum ad huius notæ declarationem pertinet breuiſſime pſtringemus. Gracchi fuere duo: Maior Tiberius, Minor dictus eſt Gaius. Tiberij Gracchi clariffimi & eminentiſſimi viri filij Publij Scipionis ex filia nepotes. hæc vocata eſt Cornelia prudentiſſima & caſtiſſima fœmina. Hi Gracchi p tuenda & promulganda lege Agraria, quæ vt ait lib. 2. Liuius, nunquã ſine maximo Reipub. tumultu mota eſt. Sũma imis miſcuere, eoſque lex ipſa in exitium adegit: vterquæ enim occiſus eſt: alter a Naſica Scipione, alter a L. Opimio Conſule.

Lucius vero Catilina, quem Plutarchus in Politicis vocat morbũ ac vomitum
cam

eam Reipu. ad Catulum scribens, non
dissimilem causam a Gracchis sue præ-
texit vesaniæ. Ita enim refert Salustius:
Satisfactionem ex nulla conscientia de
culpa proponere decreui. ac subdit post
pauca, publicam miserorū causam pro
mea consuetudine suscepī.

Iam inde a. 12. tabulis vetitum.) Hic 24
noster Viues quem libentissime cita-
mus, in scholijs suis quibus diuinum
illud Augustini opus de ciuitate dei illu-
strissimum simul & lectu facile ac iocun-
dum reddidit libro. 2. capite. 16. ita scri-
bit: Anno trecentesimo ab vrbe Ro-
ma condita, post multas inter partes &
plebem dissentiones tres legati missi
sunt in Græciam, iussi leges Solonis de-
scribere, & mores ac instituta reliquæ
Græciæ cognoscere, vt cōponi status ci-
uitatis Romanæ exemplo Græcorum
posset. gnauiter negocium est a legatis
transactum & proximo anno redierūt:
creatique sunt decem viri legum feren-
darum, qui primum decem tabulas iu-
ris ciuilis Romani scripserunt, dein-
de addiderunt duas, approbatæque sunt
K 2 omnes

ANNOTATIVNCVLÆ

omnes comitijs centuriatis (hoc est, ut
rudius ipse dicam, totius populi suffra-
gijs) atque hæ sunt nobilissimæ leges 12.
tabularum. sic ille.

Quibus nihil magis imperatum est,
q̃ Charitas, ac nescio an solū.) Reuera
sola Charitas præceptorū dei summā im-
plet, in dilectione totius legis cardo ver-
titur. Dilectio, inquit Paulus, malum nō
operatur. & idem in dilectione inquit:
Tota lex pendet & prophetæ. Christus
nihil aliud exemplo monstrauit, nihil al-
liud exegit: In hoc, inquit, cognoscent o-
mnes quod discipuli mei estis, si dilectio-
nem habueritis adinuicē. Et: Mandatū
nouum do vobis, ut diligatis inuicem.

25 Ne illa colluies ingrediatur senacu-
lum.) Senaculum pro loco ubi senatus
conuenit, posuit.

26 Petantur ab eis cognitores.) ante hūc
locum legite, ut oculis senatus parcatur,
non pareatur. Id admonui, nam hoc mē-
dum sensum mutaret. Porro cognitores
sunt, qui ita aliquem noscunt, ut & alijs
possint notum facere, omnemq; illius vi-
tam, mores & originem veluti pingere
in tabella.

IN EVNDEM LIBELLVM.

in tabella. Hac voce in ludo de morte
Claudij Seneca Claudium loquentem
facit ad Hercule: Ego te fortissime deo-
rum Hercules speravi mihi affuturum
apud alios. & si quis a me notio-
rem petisset, te eram nominaturus, qui me opti-
me nosti.

Haurire aquam, baiulare, monotro-
chon trahere.) monotrochon Græca vox
est: a monos, quod est vnus, & trochos ro-
ta, hoc est, vnus rotæ currus: qualibus
vtimur ad res per urbem conuehendas.
paruus currus vulgo dicitur.

Viatores esse.) Viatores sunt qui ad
Magistratum homines citant: hos vul-
go ciuitatis nuncios dicimus. Liuius de-
ca. primæ libro secundo: Tribunus, inquit,
plebis misit viatorem ad consulem, ille
ad tribunum lictorem. Frequens est apud
bonos autores, significat etiam eum, qui
aliquo iter metitur. ita in sequentibus
usus est Viues ipse: In eadem domo, in-
quiens, detur prandium, aut cœna viato-
ribus fanis. Apparere Magistratui est
præsto illi esse, si quid iubeat. Equos age-
re perpetuarios, hoc est, non interrupta

K 3 vectatio

vegetatione onera gestâtes aut vectores.
 utitur nō dispari voce Seneca in eo quē
 ante citauimus ludo de morte Claudij:
 Tu autem, inquit, qui plura loca calca-
 sti, quam vllus mulio perpetuarius.

28

Lanificium Armenterij exercent.)
 Armenterium oppidum est Flandriæ
 frequens textoribus pannorum (ad gy-
 randum quasdam rotulas) sic enim le-
 gitur in codice ab ipso Viue correcto.
 Rotulæ illæ sunt vnde serica fila ad glo-
 bum voluuntur, vt commodius tendan-
 tur in stamine.

29

Tanquam fuci fruantes alienis fur-
 doribus.) Plinius natur. hist. libro vnde-
 cimo capitulo item ii. Fuci, inquit, sunt
 sine aculeo, velut imperfectæ apes. Sero-
 tinus foetus & quasi seruitia verarum a-
 pum. hos pestilentes apibus dicit, quod
 nihil operâtes, absumunt aliarum apum
 industriam. hinc a Viuete sumpta me-
 taphora.

30

Velut gentilicio.) Gētilicia sunt res
 gētis, hoc est, familiæ, qualia sunt sacer-
 dotia gentilicia, quæ vulgo beneficia de
 iure potronatus vocantur.

Erat

Erat hoc olim censoria dignitate apud Romanos, & Areopagitica apud Athenienses prouisum.) Censores, ut inquit Varro quarto de lingua Latina, ad quorum censionem, hoc est, arbitri erant trium censeretur populus. Areopagitæ vero iudices erant Athenis in pago & vico Martis. Nam, ut inquit diuus Augustinus De ciuitate dei libro decimo octauo, capitulo decimo, Areopagus putatur nomen accepisse, quod Mars, qui Græcis ares dicitur, quum homicidij causam diceret iudicantibus duodecim dijs in illo Pago, sententijs sex deo absolutus est, & sex damnatus. verum in paribus suffragijs absolutio damnationi prælata est. locus hinc dictus Areopagus, quasi Martis pagus inde Areopagitæ, qui præerant etiam moribus ciuitatis, ut declarat Isocrates in Areopagico.

Nihil enim eo tempore non credebatur Episcopis. Quam rem Ioannes Chrysostomus quodam loco refert.) etsi fortassis Vives de alio loquitur loco, satis tamen istud potest intelligi ex verbis Chrysostomi

K 4 in epist.

in epist. priore ad Timoth. homi. 14. Nā loquens de lotione pedum pauperum: Noli, inquit, præsulī prouinciæ ista tribuere partienda: quasi intelligat omnia solere tribui pertiēda Episcopis: ac subdit: ipsa potius ministra: loquitur enim sanctæ viduæ, ne solius impendiij, verum obsequiij percipias præmiū. proprijs ergo manibus tu sulcum sere pietatis.

[32] Iam Hieronymus conqueritur præfides prouinciarum.) Ita scribit ad Nepotianum de vita clericorum: Turpe est ante fores Sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoq; vescebatur alieno, lictores, consulem, & milites excubare, iudicemq; prouinciæ melius apud te prandere, quam in palatio.

Et in funere visceratio. Visceratio distributio est carniū, dicamus etiam ouorum, hilecum, butyri, & similiū rerum.

[33] Tum ciuitas ipsa detrahat aliquid publicis sumptibus, velut solennibus epulis, xenijs, lautijs, congiarijs.) Solennes epulæ, sunt illæ anniuersariæ, quæ solent a Magistratibus publico nomine exhiberi. Xenia sunt munera, quæ hospitibus
bus

IN EVNDEM LIBELLVM.

bus mittuntur: a xenos Græca dictione,
 Latinis hospes dicta. Quæ vero legatis
 exterarum gentium, lautia: quæ subditis aut
 amicis donantur, congiaria dicuntur.

Tum Arcesilaum, qui puluino dor- 34
 mientis amici & pauperis.) Seneca lib.
 de benefi. 2. Arcesilaus, inquit, amico pau-
 peri, & paupertatem suam dissimulanti,
 ægro autem, & ne hoc quidem confiten-
 ti, deesse sibi in sumptum ad necessarios
 usus, quum clam succurrendum iudicas-
 set, puluino eius ignorantis sacculum subie-
 cit, ut homo inutiliter verecundus, quod
 desiderabat, inueniret potius quam acci-
 peret. hæc Seneca.

Sicut Terentius dicit, imperiti: Qui 35
 nihil nisi quod ipse faciat, recte factum ius-
 dicet.) Vox est Mitiois in Adelphis ca-
 stigantis Demeæ fratris immodicam se-
 ueritatem: Homine, inquit, imperito nū-
 quam quicquam iniustius, qui nisi quod
 ipse fecit, nihil rectum putat.

Sed camarinam hanc non attingam.) 36
 Adagium est natum a Palude iuxta vr-
 bem eiusdem nominis in Sicilia sita: quæ
 quum olim pestilentiam foetore excitas-

K 5 set, con

set, consultus Apollo, an præstaret exsic-
cari, iussit non moueri Camarinam. At
illi exsiccauerunt, non obtemperantes
oraculo: & per eam cessata quidem pe-
stilentia hostes intrarunt, hinc natū ada-
gium: Mouere Camarinam est malum
sibi accersere, vel cœnum cōtingere ad-
modum foetidum.

In hoc numero præcipui sūt, Miltia-
des, Themistocles, Scipio: sed imprimis
duo Epaminundas Thebanus, & Q. Fa-
bius Maximus. Miltiades quū pro par-
ta victoriā coronam in Senatu peteret,
obstitit Sothares, & palam exclamauit:
O Miltiades quū solus viceris, solus co-
ronaberis. passus est quoq; se accusari &
damnari Valerius Maximus. Themis-
tocles vero postq; nauali pugna Xerxē
vicit, & patriam atq; vniuersam Græ-
ciam a Barbarorum imperio liberauit,
inuidiæ cessit, & decennali exilio mul-
ctatus est. Atheniēses nihil causæ præ-
texuerunt, q̃ ne gloria fieret elatior. Sci-
pio, vt inquit Li. ingrata patriæ cessit,
ex ea facessens, quam totius Africæ do-
minam fecerat, nihil e tantis victorijs &
hostium

IN EVNDEM LIBELLVM.

hostiū spolijs, quam Africani agnomen
secum referens. Epaminundas, vt scri-
bit Aemilius Probus, iniurias quæ sibi a
 suis ciuibus fierēt, noluit vlcisci, metuēs
ne dum inimicos ciues persequitur, pa-
triam læderet: nam quid aliud est ciui-
tas, quam ciues, & Respublica, vt inquit
ex Varrone diuus Augustinus, quam
res populi?

39

Quod multorum animi liberabun-
tur religione.) Religio est quasi percul-
sio quædam, vt ita dicam, cōscientiæ. re-
ligione liberari, est conscientiam depo-
nere. tam frequēs est apud bonos auto-
res, vt abs re putemus quempiam in hāc
rem citare.

ANNOTATIONVM.

FINIS.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMII.

Origo humanæ necessitatis ac miseriæ.

Necessitates hominum.

Quæ sit benefaciendi ratio.

Quam secundum naturam benefacere.

Quibus de causis quidam a benefaciendo deterrentur.

Quomodo in opibus agendum.

Quibus vitijs impediuntur a benefaciendo ij, qui possunt.

Nullas causas debere impedire nos a benefaciendo.

Quæ unicuique a deo dantur, non propter ipsum dari solum.

Non constare pietatem & Christianismum sine beneficentia mutua.

Quantum, & quomodo cuique benefaciendum.

f. 36.

INDEX CAPITVM LIBRI
SECUNDI.

Quantopere conueniat rectori ciuitatis
curare pauperes. *fol. 40*

Collectio pauperum & professio.

Qua ratione eis omnibus prospiciatur
victus.

Cura puerorum.

Censores, & censura.

De pecunia, quæ his sumptibus sufficiat.

De ijs, qui vel subita aliqua, vel occulta
necessitate vrgentur.

De ijs, qui nouas has constitutiones im-
probabunt. *fol. 59. ul. 2*

Nihil debere obsistere quo minus hæc
quæ diximus fiant. *fol. 64*

Commoda, si hæc fiant, humana & di-
uina.

F I N I S.

INDEX CAPITULI LIBRI

SECUNDI.

Quantopere conueniant rebus ciuilibus
curare pauperes. 44
Collectio pauperum & proditorum.
Qua ratione eis omnibus propiciantur
vires. 45
Cura pauperum.
Custodire & curare. 46
De rebus quibus his impediuntur.
De rebus qui vel subita aliquid vel occulte
necesse habent. 47
De rebus quibus his constitutiones sunt
prohibita. 48
Nihil debet obesse quo minus hoc
quod diximus fiat. 49
Commoda & inaequalia humana & di-
uina. 50

F I N I S .